Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һэдэ гараа | № 203 (15826) | 1981 оной сентябриин 3, четверг | Сэн 2 мүнгэн.

[С]АГ БОЛЗОРТОНЬ, [Г]ЭЭЛТЭГҮЙГӨӨР

партиингаа түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бодото ... [те]ргүүдээрээ бүрин дүүрэнээр бэелүүлхэ эрмэлзэл... республикымнай таряашад, механизаторнууд болон ... арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын хаба... [ху]раалые эмхитэйгээр үнгэргэжэ, баян ургаса аба... ехэ ябала оролдолго гаргаа бэлэй. Теэд сагай ула... жалиүүдтэл баһал гандуу байжа, олон тоото ... тохёолдоһон ушарһаа тарянай гараса ... колхоз, совхозуудта бирагүй. Энэ бодото байдал... тобшолол хэжэ, ургаа болоһон тарягаа саг бол..., гээлтэ хороолтогүй хуряажа абаха зорилго рес... тарлашадай урда табигдаад байна гээшэ.

... хамта хэды хүшэр хүндэ уларилай тохёолдоо..., газар тарялангай хүдэлмэри эмхитэй һай... үеын агротехникын эрилтэнүүдые нарипаар ... эрхилһэн мэргэжэлтэд, колхоз болон сов... муу бэшэ ургаса түйлэа гээд тэмдэглэлтэй. Мүнөө ... Хяагтын, Бэшүүрэй, Түнхэнэй районуудай таряа... оролдолго һайн үрэ дүнгүүдээр харюулагдажа бай... ажахынууд, илангаяа Хяагтын районой Ран... нэрэмжэтэ, «Заря», «Родина», «Дружба» болон ... бусад колхоз, совхозуудай таряашад нилээд һайн ... ургуулжа, тэрэнээ урма баяртайгаар хурлажа ... Урданһаа хойшо тогтонижоһон заншалаараа эндэ... ургасынгаа дээжые — эрхим шанартай ... гурилдаа тушаажа эхилбэ гэһэн мэдээсэл газеты... редакцида оронхой. Эмхидхэгдэн түбхиинэһээр 50 ... ойн баярые һаяхан тэмдэглэһэн, үндэр, баян ... урданьшье ургуулдаг байһаараа республика соо... Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозой таряашад ... абтай зэтэйгээр таряа хуряалгаяа эхилбэ. Та... хуряалгын түрүүшын үдэрнүүдһээ дүй дүршэлтэй ... нернууд Пётр Ванчиков, Георгий Унагаев болон ... үндэр ашаг үрэтэйгөөр ажаллана. Районой ажахы... тарялангай полиин гектар бүриһөө 9,5—10 цент... ороохо хуряахаар хараална. Энэ ушарта колхоз, ... түрэндэ ороохо худалдаха, үрэһэ хүрэнгэеэ ... малааншье тордихо тарятай байха жэшээтэй. Та... тарялангатай сасуу районой ажахынуудта малай тэ... ороохо һолоомо, мэхниинэ суглуулха тусхай 52 зве... байгуулагданхай, тэдэнэр 15 үдэрэй туршада таряа... дээрэ гараһан бүхы тэжээл малай үбэлжэхэ ... үүдтэ зөөжэ дүүргэхэ юм.

... ургаса хуряаха ушарта республикын бүхы кол... болон совхозуудта энэ хүдэлмэрине саг дары на... шиитаар, бодото эзэн ёһоор үнгэргэхэ бологдоно. ... тарялангай онсо шэнжэнь юуб гэхэдэ, респуб... олонхи ажахынуудта набтар аад, шэнгэн тариан ... Теэд тарниһанаа бултыень хуряажа абаха зорилго ... гээшэ. Таряа хуряалга дээрэ эмхидхэлэй болон ... хүмүүжүүлгын үргэн хүдэлмэри ябуулха, суглуулһан та... килограмм бүхэндэ гамтайгаар хандаха, ерэхэ ... тарилгада өөрын үрэһэ хүрэнгэ бэлэдхэхэ эрилтэ ... байна.

... бүхэндэ таряа хуряалгын, тэжээл суглуулгын ... шанга хиналтада абаха, энэ бүгэдэ нииты кам... габшагайгаар хабаададаг түрүүшүүлые саг сооны ... дэмжэхэ, таряа хуряалгын технологиие эб... ушар бүхэндэ зүб сэгнэлтэ үгэжэ, гэмтэйшүүлыень ... шухала. Зарим ушарта тарянай ургаса муу ... халтагаантайгаар нилээд ехэ талмайнуудые хуряа... малда эдюулхэ гэһэн һэдэлгэнүүд урдань гарадаг ... баримтанууд һануулна. Иимэ һэдэлгэнүүдтэй ... эбсэжэ бололтогүй, бүхы таригдаһан талмайн ур... хуряагдажа абтаха зэргэтэй.

... болзортонь, гээлтэгүйгөөр ургасаяа хуряахын тула ... механизаторнуудай ажалые хоёр халаанда эмхидхэхэ, та... машинануудаа нарииаар бэлдэхэ, ороохоной ... гүйгөөр бүтүүлхэ болоно. Набтараар ургаһан таряа ... үзүүраарнь шахуу хадахын тула техникэеэ эр... зохёон тодхохо, тус тус талмайда таарамжатай ... гэнүүдые хабсаргаха гээд мэргэжэлтэд дурадха... дүршэлтэй комбайнернууд хура бороотой сагта ху... хүдэлмэридэ хабаадахадаа, машинануудаа ходо ..., хадаһан таряагаа гээхэгүйн түлөө оролдодог.

... ургуулһан таряагаа хубаарилан шиидхэхэдээ, илан... манай республикын эрхэ байдалда таарангы сортнуу... үрэһэ хадагалха хэрэгтэ онсо анхаралаа хандуулхаар. ... гэхэдэ, ерэхэ хабартаа таригдаха энэ үрэһэнэй эчдэ... үлүү ургаса үгэхэ байһанинь элитэ ха юм. Жэ... байгша оной хабар республикын тарялангай тал... 12 мянган гектарта хабарай хара тариан таригда... Мүнөө жэлэй хүшэр хүндэ уларилда энэ урга... муу бэшээр гараа, энэ тарялангай ороохо суглуул... жэлдэ хара тарянай талмай эрид үргэдхэжэ, ... урганса абахаар гээшэ.

... удха шанартай энэ ажал хүдэлмэрине эмхитэй... үнгэргэхын түлөө колхоз, совхозуудай партиина ор... низацинууд, профсоюзай болон комсомолой эмхинүүд ... хүтэлбэрилэгшэд ба мэргэжэлтэдтэ хүсэ шадалаа ... хубаарилан табихадань туһалха, ажалшадай дун... социалис мүрысөө соносхожо, үрэ дүнгүүдыень саг да... ... түрүүшүүлые урмашуулха, гээгдэгшэдэй ... ... элиишэлэн зайсуулжа, түрүүшүүлэй зэргэ... хүргэхэдэнь туһалха уялгатай.

... хуряалгын хүдэлмэриие үндэр ашаг үрэтэйгөөр, ... шанартайгаар үнгэргэхэ хэрэгтэ совет эмхинүүд, ... Соведүүдэй депутадууд, арадай хинагшад хуби... оруулха аргатай. Хуряаһан ургаса таряагаа бүрин ... хэрэглэгшэдтэ хүргэхын тула гамтайгаар хадагалха, ... элдэб гуталга, хороолгоһоо һэргылхэ асуудал... саг үргэлжын анхарал хандуулагдаха байна.

... ургаса, таряа хуряалга — бүгэдэ арадай хэрэг мүн. ... колхоз, совхоз бүхэндэ шефүүд ёһотой туһалам... үзүүлхэ байха. Зүгөөр ганса городуудай бэшэ, харин ... ажалшад энэ ехэ хэрэгтэ хабаадаха уялгатайшье, ар... гээшэ. Нэп түрүүн хүдөө нютагуудта ажаһуудаг ... энэ шухала кампанида хабаадалгые өөрынгөө эр... уялга шэнгеэр тоолжо, хубитаяа оруулха бээз гэжэ ...

... таряа хуряалгаяа эмхитэйгээр ябуулхатайгаа хамта нэ... ерэхэ жэлэй тарилгада бэлэдхэлэй хүдэлмэри ... болоно. Хабарай паар сэбэрлэхэ, тарялан ... органическа үтэгжүүлгэ тарааха, намарай паар ха..., аргатайл һааһ, тарялан, сабшалангаа ундалуулха ... бүхы хүдэлмэри саг болзортоо үнгэргэгдэхэ болоно. ... харюусалгата хаһын ерээд байхада, республикы... таряашад урдаа табигдаһан зорилгонуудаа нэрэтэй ... гээр, бүримүһэн бэелүүлжэ, хүсэл зоригоо шангад... удаадахи жэлэй үндэр ургасын түлөө тэмсэлээ эхил... ... абтай.

ҮДЭР БҮХЭНДЭ ҮНДЭР БҮТЭЭСЭТЭЙГЭЭР, ЭРХИМ ШАНАРТАЙГААР ХҮДЭЛЭЭ!

ШЭНЭ ТАСС ҺОНИН

ДЭЛХЭЙ ДЭЭРЭ ЭБ НАЙРАМДАЛ ХАНГАХЫН ТҮЛӨӨ

Сентябриин 1-дэ болоһон Москвагай олониитын митинг дэлхэйн хоёрдохи дайнай эхилһэн үдэр жэл бүри үнгэргэгдэдэг эб найрамдалай бүхэдэлхэйн үдэртэ зорюулагдаһан байгаа.

Совет хүнүүд, түрүү үзэлтэй бүхы хүн түрэлтэн эб найрамдал хангаха хүсэлэнтэй, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгада эсэргүү, шахардуу байдалые һуларуулхын түлөө тэмсэлдэ хүсэтэл оролдолгонуудаа эдэбхижүүлхэ халуун эрмэлзэлтэй байһанаа шэнэ хүсэтэйгөөр элирхэйлэн гэршэлнэ гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ. Шахардуу байдалые һуларуулха, дэлхэйн арадуудай аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ талаар шэглүүлэгдэһэн КПСС-эй, Совет гүрэнэй бэелүүлдэг политикые үгэ хэлэгшэд үнэн зүрхөөр сэгнэһэн байха юм.

Хүн зониие олоорнь алаха хюдаха айхабтар гутамшаг муухай хэрэгсэл болохо нейтронно буу зэбсэг ехээр бүтээжэ эхилхэ гэһэн США-гай президент Рейганай шиидхэбэринүүд түшаа дураа гутажа байһанаа мэдүүлнэбди гээд баталагдан абтаһан тогтоол дотор хэлэгдэнэ. США-гай зонхилхы бүлэгөөрхид буу зэбсэг бүтээн гаргалгые үргэдхэхэ гэһэн аюултай хараа шэглэл баримталхаһаа гадна Европые ядерна дайнай үүр түлэмтэ болгохые хүсэжэ байна. Американ захиргаанай энэ аюулта алхам шахардуу шанга байдалые һуларуулха гэһэн эб найрамдалта хүсэнүүдэй хүсэлэл оролдолгонуудые бүрүү һургаха талаар шэглүүлэгдэнхэй.

КПСС-эй ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИ ТУХАЙ

«Үзэл сурталай, политическэ-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие саашадань һайжаруулхай тухай» гэжэ Политиздалай хэблэн гаргаһан материалнуудай суглуулбари нэрлэгдэнэ. 1976—1981 онуудта партиин үзэл сурталай политическэ - хүмүүжүүлгын ажал ябуулгын гол шухала асуудалнуудаар КПСС-эй ЦК-гай баталан абаһан тогтоолнууд, нүхэд Л. И. Брежневэй, М. А. Сусловай хэлэһэн үгэнүүд тэрээн дотор оруулагданхай.

(ТАСС).

БҮГЭДЫН ОРОЛДОЛГООР

Ниитын адууһа мал үсхэбэрилхэ, тэрэнэй ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ элбэг дэлбэг тэжээлэй хэды ехэ үүргэ дүүргэдэгые хүн бүхэндэ ойлгуулжа үгэхэ, тэрэниие хэрэг дээрэнь бэелүүлхын тула тэдэнэй хүсэ шадал элсүүлхэ талаар манай партийна организаци, совхозой дирекци болон сомоной Совет нилээд хүдэлмэри ябуулаа юм. Һүүлэй хэдэн жэлэй туршада сабшалан сэбэрлэхэ, үтэгжүүлхэ, уһалха, олон ба нэгэ жэлэй ногоо тарилгын талмай үргэдхэхэ талаар шухала хэмжээнүүд абтаа. Тэрэнэй ашаар үбһэ ногооной ургаса хоёр дахин шахуу дээшэлһэн байна.

Ургууһан үбһэ ногоогоо саг болзортонь, һайн шанартайгаар хуряажа абаха гээшэ тон шухала. Тиимэһээ жэл бүри совхозой ажал хэжэ шадаха хүн бүхэн энэ шухала кампанида эдэбхитэйгээр хабаададаг, ниитымнай мал үбэлжэлгэдөө гүйсэд хүрэхэ тэжээлээр хангагдадаг болонхой. Зарим отделенидэ үнгэрөөшэ үбэлжэлгэһөө хур үбһэн үлэһэн байха.

Энэ жэлдэ сабшалангай ургаса недондонойхидо хүрэхөөр бэшэ. Тиигэбэшье манай совхозойхид үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ бага бэшэ тэжээл бэлэдхэжэ, ниитынгээ малые һайнаар үбэлжүүлхэ зорилго урда табяад, шанга тэмсэл хэжэ байна. Үбһэ бэлэдхэлгэ дээрэ мүнөө 25 звено хүдэлнэ. Тэдэнэй олонхинь оньһожоруулагданхай, 17 хүнһөө бүридэһэн тусхай звено силос дарана.

Тэжээл бэлэдхэлгэ дээрэ хүдэлжэ байгаа звенонуудай хоорондо социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. КПСС-эй обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй хүндэлэлгаар зоригжоһон олонхи звенонуудай гэшүүд дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялганuудые абаад, тэрэнээ амжалтатайгаар дүүргэжэ байна. Социалис мүрысөөнэй дүн недели бүхэндэ гаргагдана. Мүрысөөндэ илажа гараһан звенонуудта дамжуулгын улаан тугхануд мүнгэн шантайгаар барюулагдана.

Һүүлэй үедэ хура бороотой байбашье һаань, олонхи звенонууд аргынь олоод лэ үбһөө һуридэжэ байна. Илангаяа И. Б. Цыреновай, Н. Б. Доржиевай, И. А. Лыгденовэй, Б. М. Гармаевай, Н. Ц. Дашеевай, Я. Ш. Балдановай болон бусадай хүтэлбэрилдэг звенонуудай коллективүүд һайнаар хүдэлжэ ябадаг. Тэдэнэр тус тустаа хэдэн зуугаад центнер һайн шанартай үбһэ бэлэдхээд байна. Тиихэдэ Ч. Д. Цыденжаповэй түрүүтэй силос даралгашад мүнөө мянга гаран тонно силостой болоод байна.

Ниитын адууһа малда тэжээл бэлэдхэхэ хэрэгтэ нютагаймнай организаци, эмхи зургаануудай коллективүүд горитой туһа хүргэнэ. Шэрэ-Азарга, Енгорбой болон Нурта тосхонуудай гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, пенсионернүүд элбэ хэлгшэд, бүхыдөө гуша гаран хүн мүнөө үбһэшэдэй звенонуудта гараад хүдэлжэ байна. Звенонуудта ошоогүй пенсионернүүд тус тустаа 5—10 центнер үбһэ бэлэдхэжэ, совхоздоо тушааха гэһэн уялга абаад, тэрэнээ дүүргэжэ байна. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаһан, мүнөө пенсидэ гараһан ветерануд Л. Д. Бадмаев, Д. Д. Данзанов болон бусад оролдосотой һайнаар хүдэлжэ байна.

Манай совхозой малшад хүдэлжэ байһан гүүртэ, стажануудайнгаа малда өөһэдынгөө хүсөөр үбһэ бэлэдхэдэг зэдшалтай болонхой. Энэшье жэл олонхи малшаднай тэжээл бэлэдхэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Илангаяа И. А. Любовников, Н. Б. Цыренов болон бусад ехэ үбһэ бэлэдхээд байна. Малшад гэр бүлэеэ, үхибүүдээ суглуулаад, тэжээл бэлэдхэнэ.

Тэжээл бэлэдхэлгэ дээрэ хүдэлжэ байгаа хүнүүдэй эрилтэ хангахын тула совхозой партком, дирекци, рабочком, сомоной Соведэй гүйсэдком шухала хэмжээнүүдые абана. Партийна организациин 25 агитатор, 7 политинформатор үбһэ бэлэдхэдэг, силос даралаг звенонуудта ажал ябуулна. Тэдэнэр элидхэл, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэ, «дайшалхы хуудаһанууды» гаргана, кино, концерт харалга эмхидхэнэ.

Хүшэр хүндэ жэлэй болоошье һаань, манай совхозой хүдэлмэришэд, нютагайнгаа ажалшадай туһаламжаар ниитынгээ малда гүйсэд хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхэ байһанинь найдамтай.

Р. ОЧИРОВ,
Захааминай районой Енгорбойн совхозой партkомой секретарь.

ОЛООРОО ХАБААДАБА

Ерэхэ үбэлжэлгэдэ ниитынгээ малда элбэг хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхэ талаар район дотор соносхогдоһон габшагай һарын хүдэлмэри Хүрбын совхоздо үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдажа байна. Тус ажахын шефүүд болохо нютагай дунда һургуули, больница, лесхоз, сомоной Совет болон бусад эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд энэ харюусалгатай кампанида эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Энлэ һаяхана Тээгдын дунда һургуулиин багшанар ба техническэ хүдэлмэрилэгшэд совхозой дүршэлтэй луговод А. В. Литвиненкын звенодо ошожо, Һаяла гэжэ газарай шугы бургааһанай ногоо гар хажуураар сабшажа, сүзэгэн туһа үзүүлээ. Багшанар М. К. Жамбалова, Д. Н. Дармаева, Х. Н. Очирова, Ц. С. Садаева, бусад һайнаар хүдэлбэ.

Ингэжэ байгша ондо ниитын малда элбэг хүрэхэ үбһэ тэжээл нөөсэлхэ хэрэгтэ олоороо хабаадажа байһанинь һайшаалтай.

Ц. ГОМБОДОРЖИЕВА,
хүдөө бэшэгшэ.

Хоринн район.

ЭРШЭЕЭ ҺУЛАДХАНГҮЙ

«Тэжээл бэлэдхэлгэдэ — онсо анхарал» гэһэн уряа доро Хэжэнгын районой Загаһатын совхозой ажалшад туха сүлөөгүй хүдэлжэ байнхай. Энэ жэлдэ манай ажахы түсэбэй ёһоор 12 мянган центнер үбһэ, 6 мянган центнер сенаж, 20 мянган центнер силос бэлдэхэ ёһотой. Энэ ган гасуурта жэлдэ малай тэжээл элбэгээр бэлдэхын тула ехээр оролдолго гарганабди. Мүнөө үедэ совхоз соо 9 мянган центнер үбһэн хуряагдаһан, 6 мянган центнер сенаж, 3 мянган центнер силос дарагдаһан байна. Тэжээл бэлэдхэлгэдэ илангаяа шударгы һайнаар хүдэлдэг үбһэшэдэй бригаданууд гэхэдэ, И. А. Кукшинов, Ф. Ф. Дианов, А. С. Сультимов болон бусадай болоно. Силос даралга дээрэ нүхэр Ц. К. Потеевэй бригада социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана.

Тиихэдэ ниитынгээ адуу малда набшаһата тэжээл, витаминтай ногооной гурил болон боолтотой үбһэ бэлдэжэ байнхайбди.

Партиин Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй республикынгаа бүхы ажалшадта хандаһан хандалгые хараадаа абан, малайнгаа үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэхын тула манай совхозойхид бүхы шадалаараа оролдоно.

А. ТАПХАЕВ,
колхозой фуражир.

ШЭМЭТЭЙШЬЕ, ШАНАРТАЙШЬЕ

Бэшүүрэй районой «Победа» колхозой Бага-Куналейн һү һаалиин фермын дэргэдэхи айхабтар ехэ силосэй траншейн хажууда хүн зон олон.. Трактор, машинын хүнхинөөн замханагүй. ГАЗ-53 түхэлэй автомашина түмэр кузоваараа дүүрэтэр сэл ногоохон ургасын холисо ашанхай, энэ нүхэндэ дүтэлэн ерэнэ. Ашаагаа тэрэн руу буулгажархиһаар, һөөргөө тооһо бурьюулан ябашаха юм. Бульдозертой ДТ-75 трактор нүхэн соо буулгагдаһан холисые намхалзатар даража, нягтаруулжа, урагша хойшоо сүлөөгүй забдагүй хүнхинэн дабшана. Тэрээнһээ холо бэшэхэнэ хүсэтэ К-700 трактор зогсожо байһан аад, мүн лэ хүндөөр уухилан, силосэй набша назажа, ажал хэрэгээрнь һонирхобобди.

— Эндэ хүдэлжэ эхилһээр һаяшагайбди. Фермынгээ урда хажуудахи нүхэндэ 1600 тонно силос дараа һэмди. Үшөө эртүүр 1014 тонно шэмэтэ тэжээл хоёрдохи һү һаалиин фермын газаа нөөсэлөөбди. Эдэмнай бүхы дээрээ 2614 тонно болоно, — гэжэ тэрэ харюусаба. — Энэ нүхэн соомнай адаг 2500 тонно багтаха. Энээнээ 3—4 үдэрэй туршада дүүргэхээр хараалнабди. Силостэ орохо тэжээлэй ургамалнууд байгша ондо ябала һайнаар ургаа.

Тус ажахы байгша ондо шэмэтэ тэжээл дараха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулна. Силосэй ургамалнуудые хуряаха комбайнууд болон бусад техникэ эртүүр заһабарилагдажа, тусхай ГОСТ-ын ёһоор хадагалаанда табигдаһан юм. Тэдэниие жолоодохо механизаторнууд уридшалан томилогдоо бэлэй. Тиигэжэ ниитынгээ адууһа малда элбэг хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхын хойноһоо колхозникуудай оролдожо байһанинь бидэндэ ойлгосотой болобо.

Мүнөө энэ нүхэндэ механизаторнуудтай хамта тарян ажалда нилээд удаан хүдэлһэн ажалай ветеран Александр Фёдорович Смолин хүдэлнэ. Тэрэ автомашинаһаа таряа, ногооной холисо буулгамаа даралсажа эхилбэ. Автомашинын ошоһоной һүүлээр уданшьегүй мөөртэй хоёр трактор тэргэнүүд соогоо халима ногоо шэрэнхэй хойно хойноһоон ерэжэ, баһал нүхэн соо тэрэнээ адхана.

Силосэй холисо нягтаруулан даража байһан тракторай жолоошон Роман Петрович Синицынэй хүдэлжэ байхыень харахада, шадабаритай бэрхэдэнь атаархамаар. Автомашинаһаа холисо буулгадаг табяад гаран наһанай, шираг - шамбай Дмитрий Дмитриевич Смолинтой уулзажа, силосэй шанар дээшэлүүлхын тула минеральна бодосуудые нэмэн холино.

— Силос даралгада хэды шэнээн карбамид хэнэбта?

— 3 тонно холисодо 10 килограмм белогоор элбэг мочевинэ холинобди, — гэжэ А. Ф. Смолин харюусаба.

Энэ үдэр тарянай холисо шэрэлгэдэ 7 автомашина, 2 трактор хабаадуулагдаһан байба. Тэдэнэр бүхыдөө үдэр соо дунда зэргээр 250—260 тонно набша намаа шэрэнэ. Илангаяа һайн үрэ дүн түйлэдаг жолоошодые эндэ дурдалтай. Сергей Фурманов үдэр соо 13 эрьесэ хэхэдээ, 44 тонно холисо ашаалан асарна. Тэрэнэй нүхэд Николай Стрежнев, Андрей Казаков, Михаил Паньков гэгшэд тус тустаа 40—40 тонно кукурузын набша намаа асардаг байна. МТЗ-50 тракторай тракторист Н. Г. Смолин 21 тонно тэжээл силосэй нүхэндэ үдэр бүри буулгана.

— Эндэ хүдэлжэ байһан автомашинын жолоошод, трактористнар ажалдаа үнэн зүрхэнһөө хандадаг, даалгагдаһан техникэеэ һайнаар абажа ябадаг зон юм, — гэжэ тоо бүридхэгшэ Галина Ивановна Плюснина хөөрэнэ.— Тиимэл халань үдэр соо нүхэндэ 80—90 машина таряа, ногооной холисо асарагдана бшуу.

Ингэжэл тус ажахынхид ургаһан таряагаа зүб мүрөөр, тарза хоролтойгүйгөөр хуряахын түлөө тэмсэнэ бшуу.

— Энэ холисые эндэһээ холо бэшэхэнһээ, хоёр модоной газарһаа зөөнэбди. Энэ жэлдэ ургасамнай ехэл һайн. Эдэ үдэрнүүдтэ бороо хурагүй байжа, силос даралгада онсо анхарал хандуулаабди, — гэжэ колхозой түрүүлэгшэ В. В. Смолин мэдүүлбэ.

Байгша ондо «Победа» колхоз 7 мянган тонно силос дараха түсэбтэй. Тэрэнээ үлүүлэн дүүргэхэ зорилготой.

Д. ДОНДОКОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: силос даража байһан отрядай трактористнууд С. Плюснин, Н. А. Синицын; «Вихрь» түхэлэй агрегат талха тарянай холисо сабшажа ябана.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

ҺАЙНААР ХАХАЛБАЛ, БАЯН УРГАСА АБАХАЛ

... сагай ааяма халуун байһан ... ургаса түргөөр эдеэшэжэ, ... хүдэлмэриие шамдуулха... гадна, нуга тарялангаа ерэхэ ... ургасада эртээнһээ бэлдэхэ ... олгобо.

Август һарада хахалагдаһан на... паар һайн шанартай байдаг ... Ороной олонхи районуудта ... жэлэйхиһээ 2—3 дахин ехэ ... паар хахалагдаа. Россин ..., Волго-Вятка, Поволжиин рай..., Түбэй-Хара хүрьһэтэ об... механизаторнууд илан... шалгараһан байна. Украинада, ... Молдавида, мүн бу... зарим республикануудта хүдэл... эршэ урда урдынхиһаа дээ... юм.

Намартаа газараа хахалха гээшэ ... урда саһаа хойно гол шухала ... тоологдодог. Энэньшье дэ... бэшэ. Ушарынь юуб гэхэдэ, тэ... газар тарялангай үрэжэлые то..., үндэр баян ургаса аба... арга олгодог байна. Газар элдүү... намарай паарһаа үлүү ехээр ... үзүүрдэг эгээл ашаг үрэ ехэ... арга байхагүй.

Жэшээнь, ороной дундуур хубида ... намарай паар хабарай хаха... орходоо, гектар бүриһөө ур... гурбанай нэгэ хубяар дээшэ..., харин ган гасуур жэлдэ ... дахин үргэдхэдэг байна. Бүхы ...нуудта, ямаршье газарай хүрьһэндэ, бүхы ургамалнуудта ургасын гаралга энээнһээ сэхэ дулдыдадаг юм.

Красноярскын хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай туршалгын ажахынуудта августда хахалагдаһан паар дээрэһээ шэниисэ хуряажа абалга хабар хахалһан газарай гектар бүхэнһөө 10—12 центнерээр дээшэлһэн байна. Эстониин газар тарялангай ба мелиорациин эрдэм-шэнжэлгын институдай баримта мэдээнүүдэй ёһоор, сентябриин тэн болотор хахалагдаһан эртын паар дээрэһээ ороохо тарянай ургаса орой хахалагдаһанһаа 15—20 центнерээр үлүү ехэ байна бшуу.

Тобшолбол, мүнөө намарай сагта газар хахалалгада алмагдаһан 1—2 үдэр бүхэн ерэхэ жэлдэ гектар бүриһөө центнер нэмэгтэ таряа хуряаха арга олгоно. Тиимэһээ ороной олонхи ажахынуудта газар хахалгын агрегадууд үдэр, һүни илгадгүй хүдэлнэ.

Гиннесэй али бүхы рекорднуудай элондо мэдээжэ ном соо газар хахагшадай онсо өөрсэ түйлалтанууд дансалагданхай байһанинь һонирхолтой гээд тэмдэглэхэ шухала. Жэшээнь, англичанин Джон Шейв 149 час 17 минута соо плугаар газар хахалжа, дэлхэйн рекорд тогтооһон байна. Энэ хүшэр хүндэ хүдэлмэриин ямар нэгэн гүнзэгы удхатай байһанинь мэдэгдэнэгүй, гэбэшье энэ ушар таряашанай ехэ хүсэ шадалтай, яаха аргагүй тэсэбэритэй байһыень харуулна бшуу.

Тиигэбэ ябашье газар хахалха гээшэ хододоо хүндэ хүшэр хэрэг болоно. Таряа ургуулжа хуряалга бэлэн хэрэг бэшэ. Манай таряашад ажалай шэн габьяа гаргажа, үндэр баян ургаса хуряажа абадаг байна: ороной эрхим түрүү механизаторнууд ерэхэ жэлэй ургасада бэлдэжэ, мянга гаран гектар газар хахалдаг байха юм.

Баатар габьяата ажалай олохон жэшээнүүдые дурдажа шадахабди. Жэшээнь, Рязанска областиин механизаторнууд август һарада хараалагдаһан талмайнгаа хахадһаа үлүү хубиие хахалһан байна. Урдэ үрын жэлнүүдтэ ажалай иимэ үндэр бүтээсэ хэзээдэшье түйлагдаагүй юм. Ульяновска областиин таряашад нёдондо жэлэйнгээ графигые һэраар уридлажа ябана. Алтайн нуга тарялан дээрэ 2 мянга гаран тусхай шэглэлэй звено габшагайгаар хүдэлнэ. Хизаарай механизаторнууд хабарай тарилга хэхын тула бүхы 5 миллион гектар газараа октябрь болотор хахалжа дүүргэхые хараална.

Оньһон техникэеэ бүлэг бүлэгөөрнь хэрэглэһэнэй, агрегадуудые найдамтай һайнаар заһабарилһанай, оньһон техникээр хангаһанай ашаар амжалта түйлана. Олонхи районуудта ажахынууд хоорондын газар хахалалгын отрядууд эмхидхэгдэн байгуулагдаа.

Газарайнгаа хүрьһые шаблаагүй анзаһаар хахалха гэһэн түрүү аргые үргэнөөр хэрэглэлгэ, энэ тэрэ районуудта эгээл таарамжатай технологи шэлэжэ ололго хадаа энэ жэлэй хүдэлмэриин онсо шэнжэнь болоно. 1969 ондо гол түлэб Сибирь болон Казахстанда газар тарялангай түрүүшын 12 миллион гектар дээрэ плоскорез плугые һэлгээ һэн гээд һануулжа болоно. Табан жэлэй үнгэрхэдэ, газарай хүрьһэ элдүүрилгын гуримай хэмжээн хоёр дахин үргэдхэгдэһэн байгаа. Мүнөө 40 миллионһоо дээшэ гектарта иимэ аргаар хахалалга хэгдэнэ. Табан жэлэй үедэ, багсаамжалбал, 20 миллион гектарай тарялан дээрэ газарай хүрьһэ плоскорезээр элдүүрилхые хараалагдана. Иимэ оньһон техникэ ехээр гаргаха захил машина бүтээгшэдтэ үгтэнхэй.

Намарай саг оршожо байна. Эндэ тэндэ ой модоной набшаһан шарлан унажа эхилээ. Үе үе болоод лэ тэнгэри бүрхэжэ, бороо хура ороно. Ингэжэ таарамжатай һайн сагай уларил үнгэрэн ошожо байна гээшэ. Саг таряашадые шамдуулна: газар тарялангаа һайнаар хахалбал, ерэхэ жэлдэ үндэр баян ургаса абахал.

Д. СМИРНОВ,
ТАССай шэнжэлэгшэ.

Хүдэр гарта—хүдэлмэри, Хүнэй сэдьхэлдэ—баяр!

«Ажалай болон ажаһуудалай эрхэ байдалые һайжаруулхын түлөө ходоодо һанал оролдолго гаргажа байһан газартал хүнүүд һайнаар, дуратайгаар ажалладаг гэжэ бүгэдэндэ ойлгосотой. Завод, фермэ хадаа хүнэй өөрынгөө

(КПСС-эй XXVI съезд дээрэ Л. И. Брежневэй тоосоото элидхэлһээ).

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй гол зорилгонууд Советскэ Союзай Коммунис партиин бэелүүлжэ байдаг холын хараатай социально-экономическа политикын гол ёһо гуримһаа эхи абадаг гээшэ. Эдэ зорилгонуудые уламжалан социалис ёһоор үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлгэ, экономикые жэгдэ тэгшэ хүгжөөлгэ хадаа арад зоной ажаһуудалые материальна ба соёл болбосоролой талаар дээшэлүүлхэ гэһэн партиин заабариие бэелүүлхэ мүн болоно. Социальна хүгжэлтын асуудал хадаа хүн зоной ажалай ба ажаһуудалай элдэб эрилтэдэ харюусаха ёһотой. Энэ нэгэдэхеэр, хүдэлмэрилэгшэдэй ондо ондоо бүлэгүүдые ажалайнь эрхэ байдалай, мэргэжэл шадабариинь, ажаһуудалайнь хангалтын талаар адли тэгшэ болгон, коллективэй социальна бүридэлые жэгдэрүүлхэ оролдохо ябадал болоно. Хоёрдохёор, хүн бүхэниие коммунис ёһоор хүмүүжүүлэн, хүдэлмэришэдэй нийтын эдэбхи хүгжөөхэ хэрэгтэй. Гурбадахяар, предприятиин хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай эрхэ байдалые һайжаруулха, элүүрыень хамгаалха асуудал онсо удха шанартай гэшэ, дүрбэдэхеэр, хүдэлмэришэдэй соёлой ба материальна эрилтэ хэрэглэмжые хангалтые һайжаруулха тон шухала.

Эдэ бүхы шухала асуудалнууд шиидхэгдэһээр үйлэдбэриин хүгжэлтэ, тэрэнэй экономическа ашаг үрын дээшэлэлгэ сэхэ дулдыдажа байна бшуу. Тиимэһээ Онохойн модоной комбинадай социально-экономическа хүгжэлтэ тухай хөөрэлдөө, эдэ дүрбэн асуудал онсолон шэнжэлхэ зорилго табибабди.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Онохойн модоной комбинадай модо таллуулгын оньһожоруулагдамал лини дээрэ.

Ж. ЦЫРЕНДОРЖИЕВАЙ фото.

КОЛЛЕКТИВЭЙ СОЦИАЛЬНА БҮРИДЭЛЫЕ ЖЭГДЭРҮҮЛГЭ

Энэ асуудал хадаа предприятиин социальна хүгжэлтын комплексно түсэбэй гол хубинуудай нэгэн болоно. Комбинадай хүдэлмэрилэгшэдэй бүридэлые жэгдэрүүлхэ хэмжээнүүд тус предприятиин техническэ хүгжэлтын түсэбтэй нягта холбоотойгоор зохёон баталагдадаг. Энэ түсэбэй ёһоор үйлэдбэри техническэ талаараа зэбсэгжүүлэгдэжэ, ажалай шэнжэ хубилгагдадаг.

Урдахи табан жэлэй эхиндэ, 1976 оной байдалаар харахада, комбинат дээрэхи ажалай оньһожоруулга даншье һаа ахир (39,3 процент) байгаа. Тиихэдэ зарим цех, участогуудтань бүришье бага һэн. Жэшээнь, 1-дэхи, 2-дохи доодо складуудта ажалай оньһожоруулга туд тудтаа 24,8—17,2 процентдэ хүрэдэг бэлэй. Тиимэһээ арбадахи табан жэлдэ бэелүүлэгдэхээр хараалагдаһан эмхидхэлэй-техническэ хэмжээнүүд гол түлэб гараар хэгдэдэг, хүндэ ажалые оньһожоруулха зорилготой байһан юм. Жэшээнь, үнгэрэгшэ табан жэлэй хугасаа соо зомгоол илгаха узел, сонхо, үүдэнүүдэй блогуудые шэрдэлгэ гэхэ мэтэ хүдэлмэри оньһожоруулагдажа, эхэнэрнүүдэй хүшэр хүндэ ажал хүнгэдхэгдэһэн байна.

Бүхыдөө арбадахи табан жэл соо үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэһэн эмхидхэлэй-техническэ хэмжээнүүдэй ашаар хүндэ хүшэр бар хүсэнэй ажалһаа условно дала гаран хүн, тэрэ тоодо нэгэдэхи доодо складта —27 хүн, модо болбосоруулгын цехтэ—22, хоёрдохи, гурбадахи доодо складуудта—10-10 хүн сүлөөлэгдэһэн байха юм. Тиигэжэ предприятиин ажалай оньһожоруулгын хэмжээн бүхыдөө арбадахи табан жэлэй эсэстэ 45,1 процент болоһон гэхэ гү, али 1975 онойхиһоо 14,3 процентээр дээшэлээ.

Энээнһээ уламжалан, комбинадай хүдэлмэришэдэй мэргэжэлшье дээшэлээ. Жэшээнь, 1975 ондо тусхай ба үндэр мэргэжэлтэд комбинадай бүхы хүдэлмэришэдэй 66,1 процент байһан һаа, арбадахи табан жэлэй эсэс болотор далаад процентдэ хүрөө.

Комбинадай коллективэй социальна бүридэлые һайжаруулха хүдэлмэриин гол шэглэлынь хадаа хүдэлмэришэдэй юрэнхы эрдэм мэдэсые ба мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ хэрэг болоно. Энэ талаар Онохойн модоной комбинадта хүдэлмэришэдэй эрдэм мэдэсэ, мэргэжэл шадабаринь хэмжээн 1975 оной байдалаар үшөө һулахан байһан гэжэ тэмдэглэлтэй. Бүхы хүдэлмэришэдэй 14,4 процентнь эхин һургуулитай, 42,9 процентнь долоон класс дүүргэһэн—иимэрхүү байдалтай байгаа.

Иимэ байдалые анхаралдаа абажа, арбадахи табан жэлэй социальна хүгжэлтын түсэб табихадаа, хүдэлмэришэдэй юрэнхы ба тусхай эрдэмые дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд хараалагдаһан байна. Юуб гэхэдэ, үйлэдбэриин техническэ талаараа зэбсэгжүүлэгдэжэ, технологиин нарижуулагдажа байһан мүнөө үедэ хүдэлмэришэдэй мэргэжэл дээшэлүүлгэ заатагүй бэелүүлэгдэхэ арга нүхэсэл болохо зэргэтэй бшуу. Хүдэлмэришэн бүхэн дунда эрдэмтэй байха ёһотой гэһэн эрилтэ табигдадаг болонхой.

Комбинадай хүдэлмэрилэгшэдэй эрдэм мэдэсые дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые хараалхадаа иимэ зорилгонууд хараада абтаһан, эрилтэ табигдаһан байна: нэгэдэхеэр, дунда эрдэмгүй залуушуулые һургаха; хоёрдохёор, хүдэлмэришэдые техническэ мэргэжэлэй училищи болон техникумүүдтэ һургаха. Гэбэшье олонхи хүдэлмэришэд гэр бүлэтэй, олон хүүгэдтэй, мүн дүшэ гарам наһатай болошоһон тула тусхай һургуулинуудта һураха аргагүйдэнэ. Тиимэһээ тэдэнэр тусхай курсанууд, түрүү дүй дүршэлэй һургуулинуудта һуралсадаг байха болоно. Тиигэжэ арбадахи табан жэлэй хугасаа соо долоон зуугаад хүдэлмэришэд түрүү дүй дүршэлэй һургуулинуудта һуралсажа, мэргэжэлээ дээшэлүүлһэн байха юм. Гадна үйлэдбэриин-техническэ курсануудта, тусхай шэглэлэй ба хоёрдохи, гурбадахи мэргэжэл шудалха курсануудта зургаан зуугаад хүдэлмэришэд һуралсажа гараа.

ХҮН БҮХЭНИИЕ КОММУНИС ЁҺООР ХҮМҮҮЖҮҮЛГЭ БА АЖАЛШАДАЙ НИИТЫН ЭДЭБХИ ХҮГЖӨӨЛГЭ

Ямаршье коллективэй социальна хүгжэлтын хэмжээн тэрэнэй гэшүүдэй ажалай амжалтаар, ниитын ажабайдалда хэр зэргэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадагаар сэгнэгдэдэг гээшэ.

Манай комбинадай ниитын эдэбхитэд гэбэл: лекторнууд, политинформаторнууд, пропагандистнууд, агитаторнууд, партийна болон профсоюзай эдэбхитэд, арадай хиналтын ба комсомолой хүдэлмэрилэгшэд болоно. Мүн тиихэдэ комбинадта «Знание», «Улаан Хэрээһэнэй», ДОСААФ-ай бүлгэмүүдэй эхин эмхинүүд бии. Эдэ бүгэдые тоолобол, комбинадай хүдэлмэрилэгшэдэй наяад процентнь ниитын хүдэлмэридэ хабаададаг байха юм.

Үйлэдбэриие хүтэлбэрилгэдэ хүдэлмэришэдэй эдэбхитэйгээр хабаадалгын нэгэ жэшээ хадаа саг үргэлжэ хүдэлдэг хүдэлмэришэдэй суглаанууд болоно. Тэдэ суглаанууд дээрэ гүрэнэй түсэб дүүргэхэ ажалай бүтээсэ, продукциин шанар дээшэлүүлхэ, материальна эд зөөри алмаха талаар үйлэдбэри доторой нөөсэнүүдые хэрэглэхэ тухай асуудалнууд зүбшэгдэдэг, шиидхэгдэдэг гээшэ. Мүн энэл суглаанууд дээрэ үйлэдбэриин техническэ ба эмхидхэлэй хэмжээе нарижуулан һайжаруулха тухай хэлсэгдэдэг. Эдэ суглаануудай үйлэдбэридэ үзүүлдэг гол нүлөөнь юуб гэбэл, тэрээндэ хабаадагшад предприятиингаа холын хараата түсэб табилгада ба тэрэниие баталалгада эдэбхитэйгээр хабаададаг байна гээшэ. Мүн лэ тэндэ гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтэ ба предприятиин финансово-ажахын ябуулганууд тухай комбинадай хүтэлбэрилэгшэд тоосодог байха юм.

Саг үргэлжэ хүдэлдэг хүдэлмэришэдэй суглаанууд хоёр зуугаад гэшүүдтэй. Тэрэ тоодо зуугаад эхэнэрнүүд оролсоно. Эндэ комбинадай ажахын бүхы һалбари, участогуудай түлөөлэгшэд мүн лэ оролсодог. Энэ хадаа хүдэлмэришэдэй эдэбхи үүсхэл бадаргажа, үйлэдбэриие хүтэлхэ шадабаринень дээшэлүүлдэг байна бшуу.

Техническэ дэбжэлтые хурдадхаха, үйлэдбэриие үргэдхэхэ хэрэгтэ научно-техническэ бүлгэмэй гэшүүд, уралан нарижуулагшад ба ухаалан зохёогшод ехэ хубитаяа оруулдаг гээшэ. Комбинадта ВОИР-ай 23 зохёохы ёһоор ажалладаг бригада тоологдоно. Энэ зохёохы хүдэлмэридэ бүхыдөө 150 гаран хүн хабаадана. Уралан нарижуулагшад болон ухаалан зохёогшодой харалга-конкурснууд комбинадта саг үргэлжэ үнгэргэгдэжэ байдаг юм. Энэ хадаа хүдэлмэришэдэй мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлжэ, ажалдаа амжалта туйлаха арга нүхэсэлынь болоно бшуу. Тиимэһээ энэ хэрэгые үргэдхэхэ, тэдэнэй хоорондо зохёохы ажалай мүрысөө эмхидхэхэ хэрэгтэ горитой анхарал хандуулагдана гээшэ.

Энэ хэрэг илангаяа залуушуулай дунда үргэнөөр дэлгэрүүлдэг байнабди. Комбинадта мүнөө бүхыдөө далаад залуу мэргэжэлтэд, гушаад инженер, табяад техник хүдэлнэ. Тэдэнэй ажал хүдэлмэриие залан хүтэлхын тула залуу мэргэжэлтэдэй совет, мастернуудай совет, һурган хүмүүжүүлэгшэдэй совет эмхидхэгдэнхэй.

Залуу мэргэжэлтэдэй совет, жэшээнь, 1975 ондо эмхидхэгдэһэн юм. Тэрэ гэһээр тус совет нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулаа. Залуу мэргэжэлтэдэй эрилтэ, хэрэглэмжэ мэдэхэ, тэдэнэй хоорондо мүрысөө эмхидхэхэ талаар нилээд ехэ оролдолго гаргагдаһан байна. Үйлэдбэриин нюуса, арга боломжонуудые элирүүлэн хэрэглэхэ, продукциин шанар һайжаруулха, залуушуулай зүгһөө уралан нарижуулгын хүдэлмэри эдэбхижүүлхэ хүдэлмэри ябуулагдажа, «Һайн хэрэгүүдэй дэбтэр» бии болгогдоо.

Политическэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин онсо шухала шэглэл хадаа политическэ болон экономическа һуралсал болоно. Комбинадта мүнөө полит-һуралсалай 12 кружок хүдэлнэ. Энэ һуралсалда 1100 гаран гэхэ гү, али бүхы хүдэлмэришэдэй хахадынь хабаададаг. Хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин түсэб табихадаа, комбинадай партком предприятиингаа хүдэлмэришэн бүхэниие ямаршьеб һуралсалда заатагүй хабаадуулхые оролдоно.

Гадна комбинадай дунда ба дээдэ шатын хүтэлбэрилхы тушаалтад «Хүтэлбэрилэгшын ажал», «Инженериэ ажал — социалис обществодо», «Экономикын ба хүтэлбэрилгын үндэһэн һууринуд» гэхэ мэтэ тематикатай һуралсал гараһан байха юм.

Политическэ-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин коллектив дотор хэр зэргэ ябуулагдадаг байһые комбинадай хүдэлмэришэдэй ажалай ба ниитын эдэбхи үүсхэл, журам гэршэлнэ. Журам эбдэхэ ушар табан жэлэй хугасаа соо нилээд хороо. Комбинадай бүхы үйлэдбэриин участогуудай захиргаан, ниитын эмхинүүд недели бүхэндэ ажалай гү, али ниитын журам эбдэгшэдые шанга шүүмжэлэлдэ, харюусалгада оруулдаг заншалтай. Тэдэнэй ашаар журам эбдэлгын дабтагдаха ушар нилээд хоронхой. Энээнэй түлада ажалша коллективүүдтэ ажалай ба гүрэнэй журам сахиха, хүдэлмэриин эрхэ, хүтэлбэрилэгшэдэй хүмүүжүүлхы, ударидахы үүргэ тухай лекци, хөөрэлдөө үнгэргэнэ.

Мүнөө манай комбинадта ажалдаа коммунис ёһоор хандахын түлөө хүдэлөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй, тиигэжэ предприятиин бүхы хүдэлмэришэд энэ мүрысөөндэ хабаадана. Ажалдаа коммунис ёһоор хандалга гээшэ совет хүнэй политическэ, ажалай үндэр эдэбхи үүсхэлые, совет эрхэтэнэй шэнжэ, шанарые гэршэлнэ бшуу. Гэхэтэй хамта, ажалдаа коммунис ёһоор хандахын түлөө хүдэлөөн хүдэлмэришэдэй үмэнэ оюун бодолой талаар шанга эрилтэ табидаг гээшэ. Оюун бодолойнь талаар хүниие, илангаяа бүхэли коллективые хүмүүжүүлхэ гээшэ тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэ. Тиимэһээ Онохойн модоной комбинадта «Коммунис ажалай ударник» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө тусхай гурим баталагданхай. Энэ гурим гурбан шатын шалгалтаһаа бүридэнэ:

1 шата — тус хүдэлөөндэ хабаадагша нэгэ гү, али хэдэн янзын социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадаха; үйлэдбэриингөө даабариие саг үргэлжэ дүүргэхэ; ямаршьеб нэгэ ниитын эмхидэ хабаадаха; мэргэжэлээ, юрэнхы эрдэм мэдэсэеэ, политическэ бэлэдхэлээ, соёл болбосоролоо дээшэлүүлхэ зэргэтэй.

2 шата—уралан нарижуулгын ба ухаалан зохёолгын хүдэлмэридэ хабаадаха; социалис мүрысөөндэ илагшадай зэргэдэ орохо; өөрынгөө ба нүхэдэйнгөө түрүү дүй дүршэлые олоной шадабари болгохые оролдохо; эрхим шанартай продукци үгэхэ; коммунис ажалай һургуулида һураха; саг үргэлжэ ниитын харюусалгата даабаритай байха ба тэдэнээ эрхимээр дүүргэхэ; мэргэжэл, юрэнхы эрдэм, соёл болбосоролоо дээшэлүүлхэ талаар хараа байса амжалта туйлаха; коммунис ёһо заншалые хазагайруулагшадтай эбсэшэгүй тэмсэл ябуулха.

III шата—уралан нарижуулгын дурадхалнуудые үйлэдбэридөө нэбтэрүүлхэ; мэргэжэлэйнгээ талаар шадабаряа улам дээшэлүүлхэ; бүхы шэнэ юумэ үүсхэлшэдэй нэгэн байха; ниитын ямар нэгэ эмхиие толгойлхо гү, али коллектив дотороо, ажаһуулаг газартаа хүмүүжүүлхы ямаршьеб хүдэлмэри эрхилхэ; коллектив соогоо хүндэтэй, залуушуулда жэшээ харуулхаар бэеэ абажа ябаха.

Эдэ гурбан шатын эрилтэдэ харюусажа шадаһан хүндэ «Коммунис ажалай ударник» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгодог гуримтайбди. Мүнөө комбинадай хүдэлмэришэдэй хахадһаа ехэнхинь энэ нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Энэ нилээд ехэ туйлалта гэжэ бидэ тоолонобди.

АЖАЛШАДАЙ ХҮДЭЛМЭРИИН ЭРХЭ БАЙ... ҺАЙЖАРУУЛГА БА ЭЛҮҮРЫЕ ХАМГААЛ...

Хүдэлмэриин эрхэ байдалые һайжаруулга хадаа арадай ажахыда нүлөө ехэтэй, тон шухала зорилго гээд партиин XXVI съездын шиидхэбэринүүд дотор тэмдэглэгдээ һэн. Ажаһуудалай һайжаран хубилжа байһан мүнөө үедэ үйлэдбэри дээрэ үндэр бүтээсэтэ, зохёохы ажалай эрхэ байдал тогтоохо эрилтэ улам шангаар табигдаха ёһотой болоно. Хүн гээшэ өөрынгөө бүхы сагай ехэнхи хубиие ажал дээрээл үнгэргэнэ ха юм.

Комбинат дээрэ бүхыдэнь абажа харахада, хүдэлмэришэдэй ажал нилээд хүндэ юм. Арбадахи табан жэлэй эхиндэ, табан жэл соо энэ эрхэ байдалые һайжаруулха хэмжээнүүдые хараалхын тула, комбинадай бүхы цех, участогуудтахи байдал нягтаар хаража үзэгдөө һэн. Тиихэдэ комбинадай хүдэлмэрилэгшэдэй 25.5 процент бэе махабадта муу нүлөө үзүүлмээр эрхэ байдалда хүдэлнэ гэжэ элирүүлэгдээ. Модоной хибэдэһээр хабтагай хэдэг, модо болбосоруулдаг цехүүдтэхи байдал илангаяа муу һэн. Модоной хибэдэһэнэй, сабуугай жэжэ тооһон гээшэ илангаяа хүнэй амилхада, нюдэнэй хараала тодхортой. Мүн ондоо усалта ушарнуудшье олон һэн. Тэдэ шалтагаанаар 1975 ондо 25 хүн гэхэ гү, али хүдэлмэришэдэй 9 процент усалтаһан, үбшэлһэн байна. Модо болбосоруулгын цехтэ, доодо складуудта илангаяа олоор үбшэлдэг байгаа.

Энээнэй гол шалтагаануудые элирүүлэн, тэдэниие усадхаха талаар тодорхой хэмжээнүүд хараалагдаа. Тиин арбадахи табан жэлэй хугасаа соо үйлэдбэриин цехүүдые һалхитуулха, агаарыень сэбэрлэхэ, дулаалха, шииг нойтогүй болгохо талаар заһабарилгын-һэльбэлгын ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Тиихэдэ хүдэлмэриин газарые тэрэл түхеэрэлгэ, ажалай сагые зүбөөр нормолон хубаалга, хүдэлмэришэдые ундаар, халуун эдеэгээр хангалга гэхэ мэтэдэ, мүн хүдэлдэг газарые уран гоёор шэмэглэхэ хэрэгтэ нилээд ехэ анхарал табигдаа.

Жэшээнь, хүдэлмэриин халаанай үедэ забһарлалга гээшэ юрын, тиимэ ехэ анхарал хандуулмаар ... дал гэжэ һанахаар. Теэд тиимэшье бэшэ. Оно... ной комбинадта энэ забһарлалганууд юрэл ... дэй һанаһан сагта хэгдэдэг байһан. Энэ буруу ... логдоо. Юуб гэхэдэ, һанаһан лэ сагтаа забһарл... дэ, нэгэдэхеэр, хүн һайса амаржа, шадалаа гар... гаяа гүйсэд хэрэглэдэггүй; хоёрдохёор, үйлэдб... һалгаряагүй технологидо һаад ушаруулха ябад... дэг байна гэжэ элирүүлэгдээ һэн. Тиин халаан ... дахин — хүдэлмэриин эхилһээр 2 час болоод ... тын, үдын эдеэнэй забһарлалгын һүүлээр 1,5 ... лэ 12 — 15 минутын забһарлал хэхэ гэһэн ... тоогдоо һэн. Энэ мүн лэ ашаг үрэтэй байһанаа ...

Хүдэлмэришэдэй ажалай эрхэ байдалые һай... асуудал, тэдэнэй элүүрые хамгаалгатай тон няг... боотой. Энэ талааршье комбинадта ехэ анхара... лагдадаг. Үнгэрэгшэ табан жэлэй хугасаа соо ... нөөнэй шэнэ медицинскэ оньһон түхеэрэлгэнүүдэ... хангагданхай, халаан соо 150 хүниие аргалха ... никэ баригдажа, ашаглалгада үгтөө. Тэндэ мүнөө ... ран дээдэ эрдэмтэй врачнууд хүдэлдэг. Мүн ... эмшэлгэ, шабалга болон бусадшье арга хэрэгл... дэлмэришэдэй тамир тэнхээе хүсэлдүүлхэ проф... баригдаһхай. Эндэ хүдэлмэришэд 24 хоногой ... эмшэлүүлдэг, амардаг.

Элүүрые хамгаалга гээшэ гансахан эмнэлгэ... гаар хизаарлагдадаг бэшэ. Хүдэлмэришэдэй бэе ... элүүржүүлхын тула физкультура ба спорт ... оролдолго гаргагдана. Эндэ хүдэлмэришэдэй ... эдэбхи үүсхэл дэмжэгдэдэг. Мүнөө 1200 дүрбэл... талмайтай спортивна комплекс баригдажа байна. һарада тушаагдаха хараатай юм.

ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭЙ МАТЕРИАЛЬНА БА АЖАҺУУДАЛАЙ ХЭРЭГЛЭМЖЭ ХАНГАЛГА

Хүдэлмэришэдэй салин хүлһэнэй дээшэлэлгэ, ажаһуудалай болон соёлой талаар тэдэнэй эрилтэ хэрэглэмжые хангалга гээшэ предприятиин экономикодо сэхэ нүлөөлдэг гээшэ. Энэ талаар комбинадай дирекци, партком, завком ямар оролдолго гаргана гээшэб? Тэрэ ямар үрэ дүнгүүдые харуулнаб?

Арбадахи, арбан нэгэдэхи табан жэлнүүдтэ хараалһан социальна хүгжэлтын түсэб дотороо комбинадай дирекци, партком болон завком соёл культурын ба ажаһуудалай барилгада онсо анхаралаа хандуулһан байна. Холын хараата энэ түсэбэй ёһоор, үнгэрэгшэ табан жэлдэ нилээд ехэ юумэн бүтээгдээ, мүн үшөө ехэ юумэнэй хэгдэхэ байһандань этигэмээр.

Үнгэрэгшэ табан жэлэй хугасаа соо эндэ бүхыдөө 6310 дүрбэлжэн метр талмайтай гэхэ гү, али юһэдэхи табан жэлэйхидэ орходоо гурба дахин ехэ гэр байра ашаглалгада үгтөө. Энэл үедэ 140 хүүгэдэй байха сад-ясли, поликлиникэ, хубсаһа угаалгын комбинат, бани, столово, дүрбэн (тэрэ тоодо тусхай түхеэрэлгэтэй «Океан» гэжэ) магазин, 1000 дүрбэлжэн метр талмайтай теплицэ болон бусад барилганууд хэгдэһэн байха юм.

Арбадахи табан жэлэй үедэ эмхидхэгдээд, мүнөө улам үргэдхэгдэжэ байһан комбинадай хамһабариин ажахы хүдэлмэришэдэй ажаһуудалда нилээд туһа нэмэри үгэдэг болонхой. Урда жэлнүүдтэ эндэхи гахайн комплексһоо жэл бүри 140 центнер мяхан, теплицэһээ жэлэй 170 центнер огородой эдеэн абтаһан байна. Тиихэдэ энэ жэлдэ 300 центнер мяха, 230 центнер огородой эдеэн абтахаар хүлеэгдэнэ.

Шэнэ, арбан нэгэдэхи табан жэлдэ комбинадта социально-ажаһуудалай ба соёлой барилга улам үргэдхэгдэжэ байнхай. Энэ жэлэй октябрь һарада 1200 дүрбэлжэн метр талмайтай спортивна комплекс, ноябрьда — гахайн комплексын үшөө нэгэ, 1000 гахайн байратай хоёрдохи ээлжээн, профилакторидохи хуурай ууралтай тусхай бани, хүүгэдэй эдеэнэй кухни, 100 хүнэй һууха кафе-ресторан ашаглалгада үгтэхэ юм. Мүн лэ энэ жэлдэ үсөөхэн бүлэтэй айлай байха гэр, ОРС-ын бааза, ажалшадай ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын комбинат, 80 квартиратай гэрэй барилга дүүргэгдэжэ, посёлогоо болбосон түхэлтэй болгохо талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэхээр хараалагдана.

Эдэ бүхы барилгануудые комбинадай коллектив өөрынгөө хүсөөр бүтээгээ. Юһэдэхи табан жэлдэ хэрбээ социально-ажаһуудалай талаар нэгэшье барилга хэгдээгүй, комбинат өөһэдын барилгашадшьегүй байһан юм. Харин мүнөө эндэ өөрын модо хюреэдэдэг цех, склад, оньһожоруулагдамал колоннотой барилгын управлени эмхидхэгдэнхэй, шулуушад, модошод, хабсаргагшад, штукатур-шэрдэгшэд гэхэ мэтэ тусхай бригадануудтай барилгашадай томо коллектив бии болонхой юм. Тэдэниие ударидаха хүсэн — барилгын дээдэ, дунда эрдэмтэй хорин мэргэжэлтэд эндэ ерэнхэй.

Оролдосото ажалаараа суурхажа, олондо мэдээжэ болоһон барилгашадшье бии болоо. Эндэ нэн түрүүн «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» медаляар шагнагдаһан Николай Григорьевич Днепровскиин ударидадаг модошо дархашуулай бригадые нэрлэлтэй. Энэ табан жэлдэ тус бригада бүтээһэн ажал, бригадынгаа журамай түлөө хамтын харюусалгатай байхабди гэһэн уряа гаргаа һэн. Тэдэниие дэмжэгшэд комбинадта олон. Тиихэдэ «Бүхы даабаряа — болзорһоонь урид, эрхим шанартайгаар» гэһэн уряа доро мүрысэн ... Елисей Яковлевич ... вой толгойлдог ш... шэрдэгшэдэй бригад... болон абаһан уял... ходоодо үлүүлэн ... Иимэ түрүүшүүлэй ... сото, үндэр бүтээсэтэ ... ашаар лэ комбинадай хүдэлмэришэдэй ажаһу... соёлой барилганууд бодхоогдоо бшуу. Тэрэнэй ... үрэнь эли тодоор харагданхай.

Нэн түрүүн хүдэлмэришэдэй ажалһаа гарал... үсөөрөө. Жэшээнь, арбадахи табан жэлэй эхинд... һаа гаралга 24 процент байһан һаа, 1981 оной ... 1-нэй мэдээгээр, 11 процент болоһон байна. Хүд... шэдэй ажалһаа һамшалга хоёр дахин бага боло... шэлхэшье ушар үсөөрөө. Хүдэлмэришэдэй хүүгэд... сад-яслида байха аргатай болоо. Энээнэй ашаар ... надай хүдэлмэришэдэй коллектив тогтониж... бүридэлтэй боложо байнхай.

«Экономикодо партийна, политическэ ёһоор ... гын үндэһэн шатань — бүхы юумые хүнэй нэрэ... аша туһада гэһэн Программаар табигдаһан эрилт... дог, болоношье гээшэ», — гээд КПСС-эй XXVI ... дээрэ Л. И. Брежнев тэмдэглээ һэн. Ойрын жэ... бэелүүлхээр съездын хараалһан асари ехэ прогр... онсо нэгэ хубинь совет хүнэй ажалай ба ажаһу... эрхэ байдал һайжаруулха хүдэлмэри болоно бшуу... лэдбэриие үргэдхэжэ, һайн шанартай продукци ... гаргахын түлөө тэмсэхынгээ хажуугаар хүдэлмэ... байдал, һуудал һайжаруулха тушаа оролдохо гэ... бан нэгэдэхи табан жэлэй, мүн 1981 оной түсэб... нуудые дүүргэлгын бата үндэһэн болохо байна.

В. ТУГУ...,
комбинадай дире...
С. КУШНА...,
комбинадай парткомой секре...
П. ПАРЫ...,
комбинадай профкомой түрүү...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Комбинадай хамһабариин теплицэ соо.

Ж. ЦЫРЕНДОРЖИЕВАЙ фото.

ХҮГЖЭЛТЫН ШАТАНУУД

1937 он — Онохойн модоной бааза эмхидхэгдээ.

1938 он — элшэ хүсэнэйнь хэмжээн 52 киловатт һэн, 75 мориной хүсэтэй локомобиляар хүдэлгэгдэдэг байгаа.

1957 он —жэл соо 1 миллион шпала хюреэдэхэ дүрбэн раматай түхеэрэлгэтэй завод баригдаба.

1960 он — тус завод жэлдээ 4,4 миллион түхэригэй продукци үгэхэ хүсэтэй Онохойн модоной комбинат болгогдон хубилгагдаа. Техническэ талаар шэнээр зэбсэгжүүлгэ эхилбэ.

1961 он — модо хюреэдэлгын дүрбэн раматай цех, гэр барилгын 200 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай цех, котельнэ, заһабарилгын-механическа мастерской баригдаба.

1969 он — модо таллуулгын хахадавтомат «ПЛХ-3» түхэлэй хоёр лини ашаглалгада оруулагдажа, жэлдээ 700—800 кубометр модон сэбэрлэгдэдэг болобо.

1972 он — модоной хибэдэһээр (түрүүшын үедэ жэлэй 35 мянган кубометр, саашадаа 70 мянган кубометртэ хүрэтэр) хабтагай бүтээхэ үйлэдбэри нээгдэбэ.

1975 он — комбинадай мэдэлдэ 570 мянган кубометр модо таллаха аргатай шэнэ участок оруулагдаба.

1980 он — комбинат сүүдхэ соо 80 мянган киловатт-час электрын элшэ хүсэ гаргашалба. Жэл соо 17,5 миллион түхэригэй товарна продукци үйлэдбэрилэгдэдэг болонхой.

…ЁЛОЙ ХҮДЭЛМЭРИИЕ ШАЛГАНАБДИ

САГ ХҮЛЕЭХЭГҮЙ — ШАМДАХАЛ ХЭРЭГТЭЙ

…эй хүн зониие соё… хангалгые сааша… жаруулха хэмжээнүүд …КПСС-эй ЦК-гай, СССР-… стрнүүдэй Соведэй … бэелүүлгээр арадай …удай Захааминай рай… Соведэй гүйсэдкомой … байгаа хүдэлмэри ту… …радан АССР-эй Ми… …дэй Совет 1980 оной 19-дэ тусхай тогтоол …баһан байгаа. Тус … бэелүүлхэ талаар, …лой эмхи зургаануу… …лэй үедэ хүдэлхөөр талаар Захааминай … юун хэгдээб, юун … байнаб гэжэ шалга…бди.

… совхозой хоёрдо… — Далахан эгээл …рин юм. Мүнөө тэн… …нэй һууритай модон …гдажа байнхай. Ба… … бригадир А. Б. …нгэжэ хөөрэнэ:

… клубай проектые би …бэгооб. Зал, фойе… … библиотекэ байха… … клубай барилга гол …дүүрэитэжэ байнхай. … шифереэр хүшаатай. …аа нюдэндэ уриха… …аргда:а. Досоохи шэ… … нарин хүдэлмэри … Хажуудань үһаар ду… … котельнэ баригда… … Тэрэнь имагтал клу… …ахуулха юм. …убликын Соёлой ми… … зүгһөө клубай хэ… …дые үгэжэ түһалаа … ноябриин долооной … шэнэ клуб соогоо …бди, — гэжэ нүхэр … хөөрэнэ.

… Барлукович Пав… … модошо дархан, … барилгын техникум … хүн. Һамганиинь — …нжиевна Павлова Да… … библиотекарёэр ажал… … клубай наран та… …онуудые ээлһэн та… … хүушан гэрһээ но… … нүүжэ орохо үдэрөө … ядаһхай. Тэрэнэй мэ… 3500-гаад ном тоологдо…

…йн баригдажа байһан …ые гоёшоогоод, сов… … һуурин Утаата ерэ… … Тэндэ хүдөөгэй соёлой … барилгые «Меж-строй» трестын 112-дохи … эхилһээр дүрбэн жэл … саг үнгэрөө. Мүнөө … хүн ажаллажа … барилгашад дуталдана. … ёһоор, соёлой бай… … барилга ноябриин 7 … түгэсэгдэхэ ёһотой. … мүнөө байгаа гури-маараа барилгаа үргэлжэлүүлбэл, шэнэ жэл болоторшье дүүргэхэнь гайтай хэбэртэй.

САНАГЫН совхозой түб һууринда профсоюзай мэдэлэй соёлой байшан оршодог. Энэ байшангай газаахи түхэлынь «зүдэрүү», будагдаагүй, сонхонуудайнь шэл тэһэрхэй. Соёлой байшангай директор Б. Д. Уржанов иигэжэ гомдоно:

— Соёлоймнай байшан соо жэл бүри шонын хүлдэхөөр хүйтэн байдаг. Кочегаркамнай соёлой байшан гараж хоёрые дулаасуулдаг юм. Харин мүнөө жэлдэ үшөө совхозой правлениие, ажаһуудалай эрилтэ хангадаг комбинадые, совхозон музей дулаасуулдаг болохо. Тиихэдэнь одоо яаха зонбибди…

Үһаар дулаасуулдаг гурбан пеэшэн табигдаһан аад, хоёрынь лэ хүдэлдэг юм байна. Үшөө дүрбэдэхи пеэшэн табяад, бултыень хүдэлгөөгүй һаа, соёлой байшан соо үбэлдөө хүдэлмэри ябуулхын эрхэгүй байха гэжэ ойлгогдоо.

Санагын соёлой байшан соо ехэ (400 хүнэй һууритай), бага (100 хүнэй һууритай) залнууд бии. Бага зал соонь лекци гү, али ямар нэгэн ондоо хэмжээ ябуулга үнгэргэгдэдэг байха. Тиихэдэ кружогуудай хүдэлхэ таһалганууд, хүгжэмэй, уран зурагай һургуулинуудай классууд бии.

Хэрбээ түйлэй хүйтэн байгаа һаа, эдиршүүл хүгжэмдэшье, уран зурагтаашье «хүйтэржэ» магадгүй. Совхозой хүтэлбэрилэгшэд эдэ мэтые хараадаа абажа, дулаасуулгын системые зүб мүртэнь оруулха ёһотой.

Гадна Зэдын комбинат энэ соёлой байшангай заһабариие тухандань хүргэхэбди гэһэн үгэдөө хүрэхэ бээ гэжэ найдахаар.

Эсэгэ ороноо хамгаалаад бусаагүй нүхэдэй дурасхаалда зорюулагдаһан хүшөөгэй скульптурна бараг комплекс соёлой байшангай дэргэдэ бии. 110 хүн түрэл Санагаяа бусажа ерээгүй. Арадай депутадуудай Санагын сомоной Соведэй гүйсэдком (түрүүлэгшэнь С. Х. Санжитов) тогтоол абажа, дайнда наһа бараһан хүн бүхэнэй түлөө гэхэ гү, али 110 модо һуулгаха гэжэ шиидхээ. Наһа барагшын түрэлхид болон һургуулиин һурагшад һуулгагдаһан модонуудые харууһалха юм. Санагын хүүгэдэй хүгжэмэй училищиин уран бүтээлэй, искусствын таһагай багша Б. Ш. Хадаев түрүүшын модонуудые һуулгажа болохо. Юундэб гэхэдэ, тэрэнэй дүрбэн аха дайнһаа бусаагүй.

В. Ш. Хадаев Санагын һургуулида 25 жэлдэ математика зааһан хүн. Зүгөөр уран гартай хүн хадаа уран бүтээлэй, искусствын багшаар томилогдоо һэн. Мүнөө В. Ш. Хадаев һайн дураараа совхозой музей эмхидхээд, тэрэниие даагшаар хүдэлнэ, музей дааһанайнгаа түлөө салин хүлһэ абадаггүй. Гадна музейн шэмэглэл, амитадай дүрсэ гэхэ мэтын юумэнүүд тэрэнэй гараар бүтээгдэнхэй. Инзаган, бээбгэй, һоир амиды мэтээр урдаһааш шэртэн зогсохо юм. Нютагайхидайнгаа, һууринайнгаа хүндэтэ хүнүүдэй портредуудые ямар уран гоёор зураа гээшэб! Юрэдөө, нютагай түүхэдэ, географида хебаатай нилээдгүй һонин материал музейдэ суглуулагдаһан байна. Зүгөөр тус музейе арадай болгохо асуудалые түргөөр шиидхэхэ шухала. Штатна хүдэлмэрилэгшэтэй болоо һаа, арадай музейн хүдэлмэри улам бүри һайжаржа, хүн зоной, эдиршүүлэй хүмүүжэлгэдэ горитой үүргэтэй байха һэн.

Санагын соёлой байшангай дэргэдэ уран бэлигтэн олон, агитбригадань һайнаар хүдэлдэг.

Санагын агитбригада июль-август һаранууддта районой 11 һууриниие, үбһэшэдэй 15 звеное хангаһан байгаа. Тус агитбригадын үндэһэн дээрэ районно агитбригадые байгуулаад, нажар-намарай үедэ районой ажалшадые хангаха гэжэ соёлой таһаг (даагшань В. Д. Халзанов) тон зүб шиидэһэн байгаа хаш.

Закаменскһаа Санага, Утаата руу ошожо ябаха замдаа агитбригадын гэшүүдтэй Енгорбойдо уулзаа һэмди. Тэдэнэр үбһэшэдые хангаха түсэбөө бэелүүлжэ ябаа һэн.

Юрэдөө, Захааминай районой агитбригаданууд муу бэшээр ажаллана. Июнь, июль һаранууддта хониной нооһо абагшад, малшад, үбһэшэд агитбригадын зүгһөө яһала хангагдаһан байна. Тобшолбол, имагтал июль соо район дотор гурбан автоклуб хүдэлһэн байна. Тэдэнь 20 дахин хүдөө гаража, малшадай, хонишодой, үбһэшэдэй 300 гүүртые, отарые, звеное хангаа. Агитационно 14 болон концертнэ 8 бригада 130 концерт табяа, сахилгаан болон дайшалхы 300 хуудаһа гаргаа, 5 аман журнал эмхидхээ, 120 лекци, хөөрэлдөө үнгэргөө, 30 киносеанс үгтөө. Тиихэдэ нүүдэл библиотекэнүүд 1100 хүниие хангаа.

СОЁЛОЙ хүдэлмэрилэгшын эрдэм бэлэдхэлһээ, тэрэнэй политическэ болбосоролһоо, хүн зонтой үгэеэ ойлголсохо шадабариһаань хүдэлмэриин шанар дулдыдаха гэжэ мэдээжэ бшуу. Захааминай соёлшодой дунда тиимэ хүнүүд үсөөн бэшэ. Энэ талаар ЦБС-эй Енгорбойн 6-дахи филиалай библиотекарь А. Г. Дышеновагай, Ехэ-Цакирай хүдөөгэй соёлой байшангай киномеханик С. Ш. Доржиевай нэрэнүүдые дурдамаар. Эдэнэй дүрэ зурагууд районой Хүндэлэлэй самбарые шэмэглэнэ.

Мүн арадай депутадуудай Цакирай сельсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. Б. Шагдуровые тэдэнэй тоодо оруулмаар. Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшын нэрэ зэргэтэй энэ нүхэрнай урда тээнь олон жэлдэ багшалһан, нютагайнгаа соёлой хүгжэлтэдэ яһала хубитаяа оруулһан хүн байха. Өөрөө соёлшон хүн хадаа нютагайнгаа соёлой гуламтануудые саг соонь бэлэдхэхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулһан байха ха юм.

Сельсоведэй сессинүүд, гүйсэдкомой зүблөөнүүд дээрэ соёлой асуудалнууд байд гээд лэ зүбшэн хэлсэгдэдэг. Мүн соёлой байшангай директор гүйсэдкомой зүблөөндэ уригдадаг юм.

Цакирай сельсоведэй харьяата Ехэ-Цакирай хүдөөгэй соёлой байшангай заһабари дүүрэнхэй, түлээ залһаниинь (250 кубометр) бэлэн болгогдожо, газаань зөөгдэнхэй. Уран һайханай хүдэлмэриин хубсаһа хунар бэлдэхэ хэрэгтэ Дүтэлүүрэй совхозой дирекци 1200 түхэриг мүнгэ үгэһэн байна.

Харин Цакирай соёлой байшан районно гэжэ нэрэтэй, соёлой таһагай мэдэлэй юм.

Шэрдэлгэ, будаалга мэтын заһабари тэндэ үни хэгдэнхэй, 600 кубометр түлеэн газаань ябталаатай. Зүгөөр зайн галайнь утаһан хуушаржа, аюултай болонхой. Тиимэһээ Захааминай районой дотоодын хэрэгүүдэй түймэр сарагшадай таһагай инспекторнүүд соёлой байшангые хаагаад, имагтал кино харуулхые зүбшөөнхэй. Зайн галай утаһые шэнэлэн һэлгэхэ хүдэлмэринь хэзээ эхилхэ юм ааб? Тус бригадын хүдэлмэриие зүбөөр эмхидхэжэ шадабал, соёлой байшан үбэлэй үедэ ажалшадые хангаха хүдэлмэриеэ эрхилжэ шадаха зэргэтэй.

Тусхай һургуулитай кадрнуудтай һаа, соёлой эмхи зургаануудай хүдэлмэри урагшатай байха гэжэ хэндэшье мэдээжэ. Соёлой хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэ хэрэгтэ район дотор горитойхон анхарал хандуулагдана. Республикын соёлой һуралсалай зургаануудта Захааминай районһоо 34 хүн һуража байдаг. Һүүлэй жэлнүүдтэ соёлой хүдэлмэрилэгшэдтэ зорюулагдан, хоёр байрануудтай 10 гэр район дотор баригдаа.

Гэбэшье Захааминай районой Соёлой байшангуудта, клубуудта хүдэлмэришэдэй 52 процентнь тусхай мэргэжэлгүй. Зүгөөр нютаг соогоо хүндэтэй болонхой һаа, соёл-гэгээрэлдэ үнэхөөрөө бэеэ үгэнгөөр хүдэлдэг һаа, тэдэнэр али болохоор дэмжэгдэхэ эрхэтэй бшуу. Энэ хадаа соёлшодой харюусалгые дээшэлүүлхэ, нэрэ хүндые ехэ болгохо ёһотой бшуу.

Арадай депутадуудай Захааминай райсоведэй гүйсэдкомой зүблөөн дээрэ соёлдо хабаатай асуудалнууд 1980 ондо гурба дахин, 1981 ондо мүн лэ гурба дахин харагдаа. Соёлой 32 эмхи зургаанай 8-дань мүнөө үедэ капитальна заһабари, бэшэндэнь юрын заһабари хэгдэжэ байна. Мэлын, Шара-Азаргын, Хуртагын, Бургалтайн соёлой байшангууд үбэлэй үедэ хүдэлхөөр бэлэн болгогдонхойнууд.

Юрэнхы дээрэнь абажа харабал, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1980 оной мартын 19-дэ баталһан тогтоол бэелүүлэгдээ гэжэ тоолохтой. Имагтал энэ тогтоолой ёһоор 1980 ондо соёлой хүдэлмэрилэгшэдтэ Зэдын комбинадһаа гурбан байрын үгтэхэ тушаа эрилтэ дүүргэгдээгүй. Тус тогтоол тушаа комбинадай директор нүхэр М. И. Семеновто һануулга хэхээр болоо хаш.

Соёлой эмхи зургаануудые үбэлдэ бэлдэлгые шалгаха талаар 4-дэхи рейд соносхохо тухай Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, профсоюзай областной Соведэй, ВЛКСМ-эй обкомой тогтоол абтаһаар хоёр һара үнгэрбэ. Энэ саг соо Захааминай район дотор нилээн ехэ юумэ хэгдээ. Гэбэшье соёлой бүхы гуламтануудые үбэлэй сагта хүмүүжүүлгын, үзэл сурталай хүдэлмэриин ёһотой гуламтанууд болгохо талаар үшөөшье ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ байна. Саг хүлеэнэгүй, шамдахал хэрэгтэй.

А. ПЕТРУНИН,
Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ахалагша референт.
Ц. ДОНДОГОЙ,
манай тусхай корр.

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ БА ШАХАРДУУ БАЙДАЛ ҺУЛАРУУЛГЫН АША ТУҺАДА

Уласхоорондын асари ехэ удха шанартай үйлэ хэрэг боһоһон КПСС-эй XXVI съезд түби дэлхэй дээрэхи политическэ байдалые гуримшуулан һайжаруулха, буу зэбсэг бүтээн гаргалгые хизаарлаха, шахардуу байдал һуларуулгые үргэлжэлүүлхэ талаар шэглүүлэгдэһэн Советскэ Союзай эб найрамдалта политикын хубилдаггүй, залан сэхэ байһые баталба. Баруунай оронуудай эгээл ээрхэг түримхэй бүлэгөөрхидэй һүжэрөө дэбэргэжэ байһан милитарис ябуулгануудай оршон байдалда дайнай аюулые зайсуулан сарахын, уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлхын тула шэнэ, нэмэлтэ хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаха шухала гэжэ совет коммунистнуудай хуралдаан батлаһан байна. 80-яад онуудай совет эб найрамдалта программа гэжэ суурхаһан шэнэ ехэ сурталһургаалнуудые, бүтэмжэтэй һайн үүсхэлнүүдые съезд гаргаһан байгаа. Эдэ бүгэдые үргэн олониитэ халуунаар дэмжэбэ.

Уласхоорондын байдалые һайжаруулха, дайн дажарые болюулха түлхюурнүүдые бэдэржэ олохын тула Соведэй гэшүүн-гүрэнүүдэй дээдэ хүтэлбэрилэгшэдэй хабаадалгатайгаар ООН-ой Аюулгүйн Соведэй тусхай заседаниие зарлаха тухай уряа манай партиин оруулһан уласхоорондын аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха дурадхалнуудай дунда онсо һуури эзэлнэ. Энээнтэй дашарамдуулан, мүнөө үедэ дэлхэй дээрэ уласхоорондын олон гол шухала асуудалнуудай байһан тухай хэлэхэдээ, нүхэр Л. И. Брежнев съездын трибуна дээрэһээ иигэжэ мэдүүлээ һэн: «Эдэниие ухаатай сэсэнээр шиидхэлгэ уласхоорондын байдалай түгшүүрилые һуларуулха арга олгохо байгаа, арадуудай амгалан тэнюунээр ажаһууха арга олгохо байгаа. Гэбэшье энээнэй тула холын хараа бодолтой хандаса, политическэ хүсэл эрмэлзэл, эрэлхэг зориг нэрэ хүндэ ба үүргэ нүлөөн хэрэгтэй».

Дуратай хүсэлэнтэй байгаа һаа, бусад гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд Аюулгүйн Соведэй заседанида хабаадажа шалаха гэжэ совет дурадхал тоолоно. Тэрэнэй һайн үрэ дүнгүүдые хангахын тула иимэ заседанида үндэһэ баримтатайгаар бэлдэхэ хэрэгтэй байһаниинь ойлгосотой. Энэ дурадхал ООН-ой Уставтай, бүгэдэ ниитын эб найрамдалай асуудалнуудай, дэлхэйн политикын шухала зорилгонуудай энэ эмхиин ажал ябуулгын гол анхаралда табигдахынь тула бүхы юумэ хэхэ гэһэн Советскэ Союзай хүсэл эрмэлзэлтэй бүрин зохилдоно. Ушарынь юуб гэхэдэ, тэрэнэй Уставай 1-дэхи статья ООН-ой уг зорилгые баяр ёһололтойгоор иигэжэ соносхоно бшуу: уласхоорондын эб найрамдал ба аюулгүй байдалые дэмжэхэ, эб найрамдалда тохёолдуулагдажа байгаа аюулые зайсуулхын, усадхахын тула иимэ зорилготойгоор хамтаараа ашаг үрэ ехэтэй хэмжээнүүдые абаха.

Эдэ зорилгонуудые бэелүүлхын тула ООН бага бэшэ юумэ хээ. Тэрэнэй Устав дотор найруулагдаһан гол ёһонуудые, нэн түрүүн арадуудай адли тэгшэ, өөһэдөө өөһэдыгөө тодорхойлхо эрхэнүүдые хүндэлһэнэй үндэһөөр нацинуудай хоорондохи хани харилсаа хүгжөөхөөр хараалһан гол ёһонуудые бодото дээрэнь бэелүүлгэдэ тэрэ ашатай туһатай хубитаяа оруулна. Уласхоорондын хэлэ хэдэн орёо түгшүүрилые гуримшуулха хэрэгтэ ООН нүлөө үзүүлээ. Иимэ үрэ дүн Советскэ Союзай, социалис оронуудай, манай дэлхэй дээрэхи эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүдэй гадаадын политикын ехэ амжалта болоно.

США-гай ба НАТО-гай гэшүүн бусад зарим оронуудай жүрөөдэһэн милитарис бүлэгөөрхидэй гэмээр уласхоорондын байдал орёо түбэгтэй болложо байна, уласхоорондын түгшүүрилые һуларуулхын, ядерна дайе сарахын тула хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаха хэрэгтэй гэжэ Советскэ Союз Аюулгүйн Соведэй тусхай заседаниие зарлаха тухай дурадхал оруулхадаа тоолоно. Уласхоорондын элдэб хуралдаанууд дээрэ, тэрэ тоодо ООН-ой заседанинууд дээрэ СССР-эй ба бусад социалис оронуудай оруулһан олон тоото дурадхалнууд имагтал энэ талаар шэглүүлэгдэнхэй.

Мүнөө үеын уласхоорондын байдалай үргэн олон гол шухала асуудалнуудые иимэ заседани дээрэ зүбшэн хэлсэжэ болохо байһаниинь элитэ. Энэ хадаа нэн түрүүн Генеральна Ассамблейн XXXV сесси дээрэ ООН-до СССР-эй оруулһан «Эб найрамдалай ба зэбсэгүүдые хуряахын түлөө, уласхоорондын аюулгүй байдалые лаб хангахын түлөө» сэрэгэй аюулые бага болгохо талаар Советскэ Союзай меморандум соо найруулагдаһан хойшолуулашагүй шухала зарим хэмжээнүүд болоно. Бүгэдэ ниитын эб найрамдалай, буу зэбсэг бүтээн гаргалгые болюулхын ба зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хуряахын түлөө, уласхоорондын аюулгүй байдалые найдамтай лаб хангахын түлөө тэмсэлэй гол участогуудта тохеолдоһон үйлэ хэрэгүүдтэ ООН-ой гэшүүн-гүрэнүүдэй, дэлхэйн бүхы арадуудай анхарал хандуулха гээшэ шухала гэжэ Советскэ Союз тоолоно.

Ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулха, уласхоорондын харилсаануудта хүсэ хэрэглэлгэһээ арсаха, стратегическэ буу зэбсэгүүдые хизаарлаха ба хорообхо, хүн зониие олоорнь хюдаха зэбсэг хэрэгсэлнүүдые, тэрэ тоодо зэрлиг муухай нейтронно буу зэбсэг бүтээн гаргалгые хорихо гэхэ мэтын мүнөө үеын үндэһэн шухала асуудалнуудые Соведэй заседани дээрэ зүбшэн хэлсэжэ болохо байна.

Дэлхэй дээрэ хаа хаанагүй совет дурадхалые халуунаар һайшаан угтаһан ушар бүтэдэ ниитын эб найрамдал сахин хамгаалхые ООН-ой гэшүүн олонхи оронуудай хүсэжэ байһыень элирхэйлэн гэршэлнэ. Советскэ Союзай этигэл найдалай ёһоор, ядерна дайнай аюулые усадхан зайсуулха зорилготойгоор бүхы гүрэнүүдэй хүсэлэл оролдолгонуудые элсүүлхэ шухала гэһэн эрилтэ ажабайдал табина. Энээнэй тула ООН өөрынгөө нэрэ хүндые хэрэглэжэ шадаха, хэрэглэхэшье ёһотой.

В. МАТЯШ.
(ТАСС).

Номой таг

МОНГОЛ [РА]ССКАЗУУДАЙ АМТАН

…Үдымнай номой дэлгүүр Монголой уран …шодой шэнэ ном — …үдай согсолбори гара… …най уншагшад үниинһөө аха дүү ороной уран зо…одой бүтээлнүүдтэ онсо …ай юм. Буряадай но…хэблэл уншагшадаа мон… …зохёолнуудтай танилсуул… …жа боломжонуудаа бул… …хэрэглэнэ гэхын арга… …улэй жэлнүүдтэ монгол …ын жанр эршэмтэй ал…ые хээ. Дайнай һүүлэй …үдтэ Чадраабалын Ло…мбын «Алтайда», «Тунга-Тамир» гэжэ романууд, … хорёод жэлэй саана …ол расскаазууд» гэжэ сог…ри буряад хэлэн дээрэ …лагдажа хэблэгдэһэн бай…оншье ехэ олон бэшэ ха…даа. Тиимэһээл Монгол … арадай революциин … 60 жэлэй гайхамшаг…до зорюулагдажа, мүнөө … хэлэн дээрэ барлагдаһан согсолборие сэдьхэлээ … гартаа абаһамнай ойл…ойл. Тэрэниие республи…ай мэдээжэ поэт, аха дүү …до удаан ажаллаһан, мон… уран зохёолой хүгжэлтын шэглэлые һайн мэдэхэ, … нүхэдэйнгөө шүлэгүүдые … буряадшалжа мэргэжэ… Чимит-Рыгзен Намжило… …бридхэн согсолһон уша… … бүришье ехэ һонирхол …хэ байһаниинь гайхалгүй …даа.

… монгол жэнхэни угал… …шэмэглэгдэһэн бишыхан … соо багтажа ороһон 16 …рай элдэб маяг хэлбэри… …мэргэжэлэйнгээ талаар. …элдэб хэмжээндэ бэшэгдэ… расскаазуудһаа гадна Сэн… Эрдэниин «Оазис» гэжэ …бэгээрээ ехэ бэшэ аад, … янзын туужатай тодор…ёор танилсаад байхадаа, …голдо богони жанрай һүү…жэлнүүдтэ улам саашадаа …ые, шэнэ шэнжэ мая…, урлалгын онол аргануу… …р баяжаһыень үшөө дахин …сан тэмдэглэмээр лэ. Сан… Пурэвын «Мартагдаһан …» (оршуулагшань Х. Мэр-гэн), Жамьянгиин Галай «Сэнхир аргали» (оршуулагшань А. Скородумова), С. Эрдэнийн «Эхэ оронойм һалхин юун тухай шэбшэнэб?» (оршуулагшань Б. Немжилов) гэхэ мэтэ расскаазууд тус жанрай тогтонижоһоной, мүнөө үеын монгол уран зохёолдо хуулита һуурияа эзэлһэнэйнь, тематикаараа ороной социалис замаар дабшалтын бүхы талые зураглан харуулдаг болоһые арсашагүйгөөр гэршэлнэ бшуу.

Бидэ эндэ Монгол ороной уран зохёолшодой тус расскаазуудые тодорхойгоор шэнжэлхэ, шүүмжэлхэ зорилго урдаа табяа бэшэбди, харин энэ номой Улаан-Үдэдэ барлагдан гараһан ушарһаа уламжалан, нэгэ тодорхой һанамжаяа ниитэлхэ хүсэлтэйбди.

Нэгэдэхеэр, монгол расскаазуудай ород хэлэн дээрэ оршуулагдажа, Буряадай номой хэблэлээр гараһаниинь юрэнхы дээрээ һайшаалтай баримта ааб даа. Зүгөөр иимэ согсолбори түрэл хэлэн дээрэмнай барлагдаһан, буряад уншагшадтамнай зорюулагдаһан байгаа һаань, бүришье ашатай бэлэй. Юуб гэхэдэ, монгол прозын номуудай манай уншагшадай онсо һонирхол үүсхэдэг тухай дээрэшье хэлэгдээ һэн, үшөөшье дахин дабтан һануулнабди. Арба, хорин жэлэй саада тээ хэблэгдэһэн Ч. Лодойдамбын романуудай, дурсагдагша «Монгол расскаазууд» гэжэ согсолбориин айхабтар халуунаар угтагдажа, уншагшэ бүхэнэй ухаан бодолдо хадуугдаһанай гэршэ олон юм. Тэдээн тухай һанамжа, бэшэгүүд тэрэ сагта Буряадай номой хэблэлэй нэрэ дээрэ, «Буряад үнэн» газетын редакцидашье ерэгшэ һэн. Тиимэһээл монгол прозын шэнэ зохёолнуудаар буряад уншагшадаа баясуулаа һаамнай яаха юм гэһэн дурадхал ябууд оруулха байнабди. Шэлэжэ оршуулха романуудшье, туужануудшье, расскаазуудшье монгол нүхэдтэмнай одоошье элбэг даа. Д. Намдагай «Сэг түрын үймөөн», Л. Тудэвэй «Уулын үер», бүри һая бэшэгдэһэн С. Удвалай «Хатан-Баатар» гэжэ романууд юугээрээ муууб? Дурсагдагша романуудай хоёрынь ород хэлэн дээрэ оршуулагдажа, амяараа номууд болонхой. Тиихэдэ С. Удвалай роман оршуулагдажа байһан һурагтай. Монгол литературада һүүлэй жэлнүүдтэ толотомо туужануудшье олошоронхой. Мүнөөхил Сэнгийн Эрдэнийн «Боро хулганаанай жэл», «Сэнхирлэн харагдагша уулая гэхэ мэтые эндэ жэшээ болгон һануулаял. Харин бэлигтэй монгол расскаазуудые дурдаха гээ һаамнай, даншье ехэ дайда хэрэгтэй болошохол. Тэдэнь ород хэлэн дээрэ Москвада нэгэтэ бэшэ барлагдан, бүхэсоюзна уншагшын зүгһөө үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн гээшэл. «Багряный горизонт» (1964 он), «Современная монгольская новелла» (1974 он) гэхэ мэтэ.

Тэрээнһээ гадна Монгол ороной уран зохёолшодой эрхимэй эрхим расскаазууд жэл бүри шахуу шэлэгдэжэ, «Иностранная литература» гэжэ журналда оршуулагдан толилогдожо байдаг юм. Сэхыень хэлэхэдэ, Улаан-Үдэдэмнай барлагдаһан энэ согсолбориин үндэһэниинь тэрэл журналда толилогдоһон С. Пүрэвын, Ж. Галай, С. Эрдэнийн расскаазууд болоо бшуу.

Харин түрэл буряад хэлэн дээрээ шэнэ согсолбори хэблэн гаргаха болоо һаа, энэ зорилго бүришье бэелүүлэгдэмээр байха гэжэ найдахаар. Юуб гэхэдэ, манай уран зохёолшодой олонхинь монгол хэлэн дээрэһээ элдэб жанрай зохёолнуудые абаад, сэхэ оршуулжархиха арга хабатай бшуу. Жэшээлбэл, мэдээжэ уран зохёолшо Цыденжаб Жимбиев олохон зохёол, тэрэ тоодо С. Эрдэнийн «Басагадай нажар» гэжэ туужа, расскаазуудые монгол хэлэнһээ шадамар бэрхээр буряадшалһан байдаг.

Молор талын мартагдашагүй шанжа, үндэр ногоонойнь үнэр шэнгээһэн, Монгол ороной мүнөө үеын хүн зоной сэдьхэлэй дэбжэлтэ, һайхан хүсэл зураглаһан дайшалхы жанр болохо расскаазуудайнь амта дахин абаад байхадаа, тэдэнэйнь гүн гүнзэгы удхаар ухаан бодолоо ханааһан, буряад уншагшадаймнай һонорто хүрэһэй гэжэ хүсэһэн ушараа энэ бишыхан һанамжынгаа гол удха болгобобди. Тиинэйл даа!

А. ЖАЛСАНОВ.

«БУРЯАД ҮНЭН» газетэдэ бэшэһэнэй һүүлээр

«АРШААН БУЛАГУУДАА АНХАРАЯЛ»

Иимэ гаршагтай Д. Г. Дугаровай статья байгша оной августын 6-да манай газетэдэ толилогдоо һэн. Ахын район аршаан булагуудаар олон юм. Жойгон, Тиисын эхин, Шутхалай, Хойто-гол, Айнаг гэхэ мэтэ аршаануудай хүнэй бэедэ аргагүй туһатай байһаниинь үнинэй мэдээжэ болонхой. Гэбэшье тэдэнэр муугаар хэрэглэгдэнэ, дан үсөөн хүн амарна. Тэндэ һайн байра, баани, ванна хэрэгтэй, худалдаа наймаан, медицинскэ болон соёлой талаар хангалга эмхидхэгдэхэ зэргэтэй гэжэ статья соо һанамжалагдаһан байгаа.

Арадай депутадуудай Ахын районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ С. С. Галсанов газетымнай редакцида иимэ харюу эльгээбэ:

«Танай газетэдэ толилогдоһон статья районно Соведэй гүйсэдкомой заседани дээрэ харагдаа. Тэндэ дурсагдаһан баримтанууд тон зүб гэжэ тоологдобо. Район соохи олонхи аршаан булагууд һуурин, тосхонуудһаа холо, илангаяа Жойгон, хүнэй бэлэхэнээр хүрэхөөр бэшэ, хэдэн хада уулануудай саана, ой тайга соо байдаг. Тэдэниие үргэнөөр хэрэглэхын тула нэн түрүүн харгы хэрэгтэй. Теэд тэрэнэй барилгада тон ехэ мүнгэн зөөри гаргашалагдаха гээшэ. Тиимэ мүнгэн зөөри районда мүнөө дээрэ үгы. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ Хойто-голой аршаан хүрэтэр харгы гаргагдажа, колхозууд хоорондын пансионат баригдахаар түсэблэгдэнэ».

ГАДААДЫН ХЭБЛЭЛ ЮУН ТУХАЙ БЭШЭНЭБ

△ Бүлэглэлнүүдтэ хабаадалгагүй оронуудай хүдэлөөнэй үдэртэй дашарамдуулан, Кубын Республикын Гүрэнэй Соведэй ба Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Фидель Кастро Руста нүхэр Л. И. Брежневэй эльгээһэн амаршалга тухай дэлхэйн хэблэл мэдээсэнэ.

△ Дэлхэйн хоёрдохи дайнай эхилһээр 42 жэлэй ойн түйсэһые гадаадын оронуудай хэблэл сентябриин 1-дэ тэмдэглэхэ зуураа амгалан тайбан байдал аршалан хамгаалха гэһэн дэлхэйн олониитын шиидхэбэриин улам үргэдэн дэлгэржэ байһые тусхайлан тэмдэглэнэ.

△ Хорото тэһэлэлгэдэ гэмтэжэ үхэһэн Иранай президент Мохаммед Али Раджаие, премьер-министр Мохаммед Джавад Бахонарые хүдөөлүүлгын ёһолол тухай «Нью-Йорк таймс» газетэ бэшэхэдээ: «Америкэдэ үхэл!» гэжэ олон мянган зоной хашхаралдаһан тухай тэмдэглэбэ. Иранай хүтэлбэрилэгшэдые хүн зоной үргэн олоороо дэмжэдэг байһыень энэ жагсаал элирхэйлээ.

ТАСС АПН ХИЛЫН СААНАҺАА

Апрелиин революциин дайсадай худал хуурмаг үгэдэ ороод, Эхэ ороноо орхижо ошоһон афганцууд мүнөө бусажа ерэнэ.

Үнгэрһэн жэлдэ Афганистан руу хэдэн арбаад мянган хүн бусажа ерээ. Арадай-демократическа парти болон ДРА-гай правительствын политикада ороной хүн зоной үндэр этигэл найдабари үзүүлжэ байһаниие энэ гэршэлнэ. Эхэ орондоо бусажа ерэһэн афганцуудта хубиин аюулгүй байдал, ажаһууха газараа, хүдэлхэ ажалаа өөһэдөө шэлэжэ абаха, аграрна реформо бэелүүлхэ хэрэгтэ хабаадалсаха эрхэ олгогдоно гэһэн правительствын һая тунхаглаһан мэдүүлгэ эдэнэй зүрхэ сэдьхэл хананa.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: афган гэр бүлэ нютагаа бусажа ябана.
ТАСС-ай фотохронико.

ПОЛЬШОДОХИ БАЙДАЛ ТУШАА

ВАРШАВА. ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, национальна оборонын министр В. Ярузельский агаараар добтолгоһоо хамгаалха сэрэгүүдэй Кошалина городтохи офицернүүдэй дээдэ һургуули дүүргэгшэдэй урда үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ мэдүүлбэ: эндэ, Польшын эрье шадарай газар дээрэ ерээд байхадаа, Польшын сүлөөрүүлһэн, манай мүнөөнэй хилэнүүдые тогтооһон замые бүрин сэгнэхэ аргатай болонобди. Совет, поляк сэрэгшэдэй олон тоото хүүрнүүд энэ газар дээрэ үлэнхэй. Совет орондо харша үрэһэ тараагшадта: өөһэдтэтнай эсэргүү гутамшаг үрэ тэдээнһээ ургаха байха гэжэ уридшалан һануулнабди гэбэ.

Зэбсэгэй талаар Совет Армитай аха дүүгэй холбоон, Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүдэй союзник ёһоной холбоо барисаанууд — манай армиин, манай арадай түүхэтэ түйлалта, социалис Польшын аюулгүй байдалай, амгалан тайбан хүгжэлтын үндэһэ һуури болоно.

Түүхэ бэлэгүүдые бэлдэдэггүй. Гэхэ зуура үнэн зүб бодолой ба ажалай түлөө хэзээ нэгэтэ заатагүй шагнаха, тула һоголдорой, этигэлэй буурал гын түлөө хэһээхэл байха. Тиимэһээ манай ороной мүнөөнэй байдал эгээн ехээр һанаата болгоно. Гаргагдаһан алдуунуудай гэмшэл ехэ байна. Тэдэниие дабтажа яашье болохогүй. Зүбшөөхы хараа бодол, тэсэбэри ба арадай засагай түни байлга, хүлисэн тэбшэлгэ үшөө хэр удаан туршалга гараха болохоб? Бодото байдалые сэхэ руунь хараха хэрэгтэй. Хуушан ба шэнэ гомдолнуудаар, захагүй эрилтэнүүдээр, харата зорилготой листовконуудаар, плакадуудаар, үгэнүүдээр засагай зургаануудые һанаата болгожо, һанал бодолнуудые доһолгожо, магад юм бээ, зүгөөр байрануудые дулаасуулжа, гэрнүүдые барижа, хүнүүдые тэжээжэ шадагдахагүй. Саг үргэлжын арсалгаһаа, саг үргэлжын «буруушаалгаһаа» ямаршье һайн үрэ гарахагүй. Иимэ ябуулга нациин хуби заяае, поляк бүлэгүүдэй ерээдүйн байдалые аюултай туршалгада оруулна.

Польско Сэрэгэй сэрэгшэд хододоо түрүү зэргэдэ, эгээн бэрхэтэй, тон хэрэгтэй газарнуудта хододоо эльгээгдэдэг байгаа. Тиимэһээ «элдэбээр аашалалга болюулагдахаар болоо» гэжэ хэлэхэ граждан ба моральна эрхэ поляк сэрэгшэдтэ бии. Бээ дааһан, бүрин сүлөөтэ гүрэн — манай арадай агууехэ, тон үнэтэйгөөр түйлагдаһан зол хуби болоно. Тэрэнэй эрхим һайн байхын тула, тэрэниие улам түгэлдэр болгохо хэрэгтэй. Гэхэ зуура, социалис замһаа тэрэниие түлхин хадууруулха, һуларуулха ба һандаргаха ябадал тохёолдуулжа болохогүй.

Саашадаа В. Ярузельский иигэжэ хэлэбэ: зүришэлдөөтэ байдал зайсуулхын, хүн зоной ажабайдал һайжаруулхын тула шухала бүхы юумэ хэхэбди. Энэ хадаа бэрхэтэйшье һаа, бэелүүлэгдэжэ шадагдахаар зорилгонууд болоно. Түбшэн байдал, гурим ба ажал — тэдэниие бэелүүлхэ гол нүхэсэл болоно. Манай арадай патриотизм, тэрэнэй түүхэтэ дүй дүршэл, харюусалгын мэдэрэл тон шухала зорилгонуудые шиидхэжэ шадахаар арга олгохо гээд этигэнэб.

Эхэ оронойнгоо социалис ерээдүйн, тэрэнэй аюулгүй, амгалан түбшэн байдалай тула оролдохо гээшэ бүхы сэрэгшэдэй бэелүүлхэ арюун уялга болоно. Эдэ түйлалтануудые сэрэгшэд гамнан сахиха ба хамгаалха байха. Тиихэ гээд ехэтэ этигэнэб. Энэ хадаа мүн баһа захиралта бололсоно — гэжэ В. Ярузельский түгэсхэлдөө тусхайлан тэмдэглээ.

ЮАР-ай РАСИСТНУУД ЭЭЭРХЭГ ТҮРИМХЭЙ ДОБТОЛГОЁО ҮРГЭДХЭНЭ

ЛУАНДА. Анголо худар дээрмэшэдэй гуримаар добтолон ороһон Урда-Африкын ээрхэг түримхэйшүүл граждан зондо, армиин подразделенинүүдтэ эсэргүүгээр химическэ зэбсэг хэрэглэнэ, — гэжэ «Жорнал ди Ангола» газетын тусхай корреспондент мэдээсэбэ. Эдэ ээрхэг түримхэйшүүл «хооһон дайда болгохо» гэдэг тактика баримталан, авиациин сохилтонуудые хаа хамаагүй хэрэглэнэ. ЮАР-ай «Мираж», «Баканир» гэжэ истребительнүүд-бомбардировщигууд Кахамада добтолходоо, 500, 1000 килограммай бутаран, сасардаг бомбонуудые шэдэһэн байна. Түримхэйлэн добтолгын түрүүшын үдэр Кахамадахи 81 байшан, тэрэ тоодо больницанууд, һургуулинуудые һандаргаһан байгаа.

Ороной урда зүгтэ Анголые сүлөөлхэ арадай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй (ФАПЛА) частьнуудай ба Урда-Африкын оулимтарашадай хоорондо байлдаанууд болоно гэжэ тус агентство тэмдэглэнэ. ФАПЛА-гай сэрэгшэд дайсанда эсэргүү шанга сохилтонуудые хэнэ. НРА-гай Оборонын министерствын сэрэгэй мэдээнүүдэй ёһоор, ЮАР-ай ВВС-эй зургаан самолёт сохигдон унагаагдаһан, нилээд олон танк ба сэрэгэй бусад техникэ үгы хэгдэһэн байна.

ТҮРҮҮШЫН ХЭШЭЭЛ

Сентябриин 1-нэй сэлмэг һайхан үглөөгүүр Улаан-Үдын 33-дахи һургуулиин үүдэн үргэнөөр сэлигдэнхэй байгаа һэн. Һуралсалай шэнэ жэлые угталгын баяр ёһололой митингын эхилтэр үшөө час шахуу сагай үлөөд байбашье һаань, һургуулиин байшап соошье, газаашье һурагшад, түрэлхид, багшанар олоороо сугларшанхай.

Сагаан һабхагуудтай, ялбама фартугуудтай басагад, шэнэхэн костюмуудые үмдэһэн хүбүүд гартаа һайхан баглаа сэсэгүүдые баринхай. Суг һурадаг нүхэдөө золгоно, хүхилдэнэ. Хүүгэдэй баяртай уулзалганууд, хонгёо энеэдэн, хүхюун шог зугаа, хүгжэм, сэсэгүүд... Намарай түрүүшын үдэр иигэжэл хододоо эхилдэг ха юм даа.

...Ехэнүүд сэнхир нюдэн сооньё —дүүрэн гайхал. Харлаһан заахан гарнуудынь ялагар саарһан орёолтотой баглаа сэсэг бүхөөр алханхай. Хараха янзада энэ бишыхан хүн мүнөөдэр анха түрүүшынхиеэ һургуулиин богоһо алхаба хаш. Дүтэлбэбди. Үнэхөөрөөшье Сережа Громов нэгэдэхи класста һурахаяа ерэһэн байба. Түрүүн манине тэрэ обёороогүй. Хажуулань зогсоһон эжынь хүбүүнтэеэ үрдилдэн, хэдэн асуудалдамнай харюусаадхина. Сережын эжы «Электромашина» заводто хүдэлдэг. Сережа хүүгэдэй 69-дэхи саадһаа ерэе. Тэндэ бэлэдхэлэй бүлэгтэ ябажа, үзэг танижа, тоо тооложо һураа. Һонюуша, һүбэлгэн энэ хүбүүхэн һургуулида ошохо үдэрөө тэсэжэ ядан хүлеэгээ... Зай, тиибэл, бэрхээр һурыш даа, Сережа!

...Горнын абяан зэдэлжэ, баяр ёһололой эхилһэн тухай дохёо үгтэбэ. Һаяхан баригдаһан һургуулиин шэллэмэл үндэр байшангай дэргэдэ үхибүүд жэрылдэн жагсаба. Һургуулиин пионернүүдэй дружинын, комсомолой эмхиин Улаан тугуудай оруулагдаһанай удаа, директор А. В. Яркин һуралсалай шэнэ жэлээр баранине амаршалжа, ажал, һуралсалдань амжалта хүсөөд, һайндэртэ ерэһэн айлшадаараа танилсуулба. Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министр П. Ф. Бардаханов, арадай депутадуудай Советскэ райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Н. И. Кузнецов, Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагые даагша Н. А. Чубаров, Советскэ районой арадай гэгээрэлэй таһагые даагша Н. И. Литвинов, ВЛКСМ-эй районно комитедэй нэгэдэхи секретарь В. Конечных, тус һургуулиин түрэлхидэй комитедэй түрүүлэгшэ Д. Ф. Думнов, Байгал-Сэлэнгын техническэ участогай мастер А. Н. Воронов — эдэ хүндэтэ айлшад үхибүүдые амаршалжа, оролдосотойгоор эрдэм шудалхыень, үнэн сэхээр ажал хэжэ, совет ороной албатанай нэрэ хүндые дээрэ үргэн ябахыень хүсэбэ. Мүн тиихэдэ 460 үхибүүдэй һурахаар шэнээр баригдаһан гоё һайхан байшангые һурагшадта бэлэг болгон баринабди гэжэ тэдэнэр мэдүүлбэ. Иигээд лэ үхибүүд шэнэ һургуулиингаа гэрэлтэй уужам классуудта хэшээлээ үнгэргэдэг болохонь ха юм.

«...Энэ һайндэрэй эзэн хүндэтэй айлшадые уринабди» гэһэн соносхол зэдэлжэ, баглаа сэсэгүүдые тэбэриһэн балшар бишыхан нэгэдэхиинхид хоёр-хоёроороо хүтэрэлдэһэн юумэнүүд гаража ерэхэдээ, халуун альга ташалгаар угтагдана. Эдэмнай мүн лэ суглараагшадые хөнгёохон дуугаар, уран шүлэгөөр амаршалжа, олоной магтаалда хүртэнэ. Хонхын дуу жэнгирүүлэн, хүбүүн басаган хоёр дүхэригөөр гүйлдэшэбэ...

— Сайн байна, үхибүүд! Би танай багша гээшэб. Галина Васильевна Дудова гэжэ нэрэтэйб. Таанадниишье намдаа өөрыгөө нэрлэхэт, танилсахабди. Зай, иигээд хэшээлээ эхилэе даа. Гартамни энэ хэнэй дүрэб, хэн хэлэхэб?

— Ленин багшын!

...Иигэжэ 33-дахи һургуулида нэгэдэхи класста һурахаяа ерэһэн һурагшадай түрүүшын хэшээл эхилээ һэн. Оронноймнай алишье һургуулида түрүүшын хэшээл иигэжэ эхилдэг дэмбэрэлтэ һайхан заншал бии ха юм даа.

Б. ДЫМБРЫЛОВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Һуралсалай шэнэ жэлые угталгын баяр ёһололой жагсаал. 2. Багша Г. В. Дудова нэгэдэхи классай һурагшадтаяа. 3. Түрүүшын хэшээл.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Амар сайн, һургуули...

Закаменск хотын 1-дэхи түбэй һургуулиин газаагуур һайндэрэйхеэр хубсалһан хүбүүд, басагад, багшанар, түрэлхид олоороо суглараба. Сентябриин нэгэнэй баяр ёһололой жагсаал эндэ болоо. Энэ заншалта һайндэрые һургуулиин учкомой түрүүлэгшэ Мэрина Сергеева, комсомолой эхин эмхиин секретарь Лилия Грудева гэгшэд хүтэлбэрилбэ.

Удангүй хүгжэм доро пионернүүдэй Зоя Космодемьянскаягай нэрэмжэтэ дружинын ба комсомолой эмхиин тугуудые оруулба.

Һургуулиин директор Т. И. Добрынина, партийна организациин секретарь Т. И. Филиппова, эхин классай багша Т. Д. Остаж, ахалагша пионервожата Т. А. Ёлшина гэгшэд баяр ёһололой митинг дээрэ амаршалгын үгэнүүдые хэлээ. 3-дахи классай (хүтэлбэрилэгшэнь Л. И. Семенова) бүлэг һурагшад шүлэгүүдые уншаһан байна. Тиигээд Л. Колосеева, Н. Бадмаева, В. Тирский болон бусад һурагшад нэгэдэхи классайхидые амаршалба. Дурасхаалай тэмдэг болгогдон, тэдэндэ үзэглэлнүүд барюулагдаа. Баяр ёһололой хүгжэм доро арбадахи классайхид 1-дэхи классайхидые дахуулан, классуудтань оруулаа юм.

Т. ИВАНОВА.

СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ

ХАЙРАН ХОЁР ОЧКО...

Свердловскын «Уралмашай» футболистнууд Улаан-Үдын «Локомотив» командатай ээлжээтэ уулзалгаа сентябриин 1-нэй үдэр үнгэргэбэ.

«Уралмашай» футболистнууд 1970 оноо хойшо нэгэдэхи лигэдэ наадаа һэн. Тиихэдээ дүршэл багатай дээрэһээ бирангүй, гурба дахин өөһэдынгөө зонодо бусажа ерэхэ баатай болоһон намтартай. Эдэнэр байгша оной уулзалгануудта муу бэшээр тулалдажа, хори гаран очкотсй болонхой. Мүрысөөнэй таблицада түрүү һуури эзэлжэ ябаһан Барнаулай «Динамо» командаһаа арбаад очкогоор гээгдэжэ ябаашье һаа, түрүү һууринуудай нэгэндэ хүртэжэ һалаха эрмэлзэлтэйгээ тэдэнэр энэ удаа эли бодо баталба.

Манай футболистнууд айлшадтаяа 1976 ондо түрүүшын хеэ уулзаа һэн. Тиихэдээ эдэнэртэ 0 : 2 тоотойгоор шүүгдэһэн, хоёрдохи уулзалгада 1 : 1 тоотойгоор тэнсэһэн байгаа. Харин энэ жэлэй уулзалгада Свердловск хотодо Улаан-Үдын футболистнууд 2:1 тоотойгоор шүүжэ гараһан, футболдо дуратайшуулые гайхуулһан юм. Тэндэ болоһон үсэд шанга тулалдаанай үедэ «Уралмашай» хамгаалагша Журавлев нэгэ бүмбэгэ өөрынгөө ворота руу, хоёрдохиень «Локомотивай» капитан Михнов сохижо оруулһан байха.

Манай стадион дээрэ болоһон энэ наада хаража һууха-даа, айлшадай футболистнууд бэеэр томо, хамгаалхадаа, добтолходоошье шадамар бэрхэнүүд гэжэ тэмдэглэмээр байба. «Локомотивай» футболистнууд, илангаяа хамгаалагшаднай айлшадай добтолон ороходо, яаха аргагүй булигдадаг, абиртадаг байшоо бшуу. Тиигэжэ нааданай эхилһээр гушаад минутын үнгэрөөд байхада, улаан-үдынхидэй ворота руу хоёр бүмбэгэ сохигдоо һэн.

Нааданай хоёрдохи хахадта айлшадай добтологшо Юрий Никитин үшөө нэгэ бүмбэгэ манай ворота руу һанаа амарханаар сохижо оруулба. Яаха аргагүй булюу хүсэтэйгөөр добтолһон айлшадай футболистнуудай нэбтэрэн орожо ерэхэдэнь, «Локомотивай» футболистнууд тэбдээд, тээлмэрдээд, юушье хэжэ шадахагүй байгаа. Энээгээр наадан дүүрэжэ, айлшад шухала хоёр очко олзотой гэртээ бусаба гээшэ. Иигэжэ сезоной һүүл тээшэ элдэб олон шалтагаанаар нааданайнгаа дүрэ, шадабари алдаһан «Локомотивай» футболистнуудай өөрынгөө стадион дээрэ «хуурайгаар» алдаһандань халагламаар.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

БАЙГАЛАЙ БУУРАЛ ЗҮРГЭНҮҮДЭЭР...

(Үргэлжэлэл. Эхининь сентябриин 1-нэй номерто).

Ашаа үргэхэ түхеэрэлгэнүүд, ута, богонишье аргамжанууд нюдэндэ торосолдоно. Мачта дээрэ намилзаһан Улаан түг утын замда уряалан даллана. Уһан далайгаар шадал мэдэн табилуулһан «Верный» онгосые тойроод заха хизааргүй хүхэлби — уһаншье сэнхир, огторгойшье сэнхир. Святой Нос гэһэн хахад аралай зүүн эрьеые шэглэн дабшанабди. Святой Нос... Танил нэрэл даа. Энциклопеди нээжэ харахадамнай, Хойто зүгэй Мульһэтэ океанай захаар иимэ нэрэтэй хэдэн булан тохойнууд хушуутана. «Хамар» гээшэнь ойлгосотой ааб даа, газарай хэлбэринь, дүрэнь харaада абтаа аабза. харин нангин гээшэнь хаанаһаа удхатайб? Далайгаар тамарагшад нэгэнтэ бэшэ иимэ хада хабсагайта булангай саана хорожо, шуурганһаа бэеэ абарһан, тиимэһээ баяр баясхалангай тэмдэг болгон иигэжэ нэрлэһэн байгаа ёһотой даа гэжэ тухайлхаар.

Эрьеһээ саашалха буримнай, урдаһаамнай үлеэһэн һалхин эршээ бури шангадхан, саг зуура хубсаһа хунараа үмдэхыемни баадхаба. Хүүртигүүдээ, заримамнай хүнгэн даханудаа хэдэржэрхёод, бэгзылдэһэн борбилоонуудтал зогсожо байхадаа, дүрэ зурагаа буулгуулбабди. Капитан энеэбхилжэ, эдэ зурагуудта «Байгалай зуһ» гэһэн гаршаг үгэхыемнай шоглон һагал дурадхаба. Теэд хүхилдэхэшье аргамнай һалажа, кубригтаа орожо, хороха баатай болоо һэмди.

...Тээ саана тэбхэгэр болдогошэнги юумэн харааба бараанда харагдажа эхилбэ. «Сэхэ урдамнай Ехэ Ушканьи аралнууд!» — гэжэ капитан соносхобо.

Анха түрүүн боробтороор үзэгдэһэн энэ болдогнай дүтэлхэдэмнай ногоорожо, бури үргэн һабхагар һууритай боложо эхилбэ. Баруун тээнь бишыхан аралнуудай нариихан ута зурлаахай һубарина. Ехэ Ушканьи аралые бүрхөөһэн тайга хоёроолжон арбан модоной зайда нэмжынэ, харин аралай эрье хаягаараа хярхагтана. Далайн долгиной эрье нэшэн сохиходонь, хөөһэн бушхана гээшэ гү гэжэ нэн түрүүн һанахаар. Теэд удаань мэдэһэмнай, энэмнай жэжэхэн сагаан мрамор наранда ялаганан, аралые жэгтэй зохидоор шэмэглэнэ гэжэ ойлгобобди.

Хабсагайн хяранuудай сааһаа шумууһан түргэн гүйдэлтэй онгосо бии болоожо, манай дэргэдэ ерэжэ зогсошобо. Тэндэ һууһан егерь хаб загаһан тээшэ заажа, манда харуулба. Түхэреэн хоншоортой, шэрүүн һахалтай, хатуу хюмһатай һабартай энэ амитанай һүүлынь загаһанай һүүл мэтэ, үгышье һаа, үльгэр онтохон соо дурдагдадаг русалкынхитай бүришье адлирхуу ха.

Аралнуудай хоорондуур тамарнабди. Үүлэнэй саанаһаа наран бултагад гээд, уһан дээгүүр алтан элшээ сасаад, сасаад абана. Энэ үедэ эрье шалархи хүмэг, үхэр шулуунууд бури һүрөөтэйгөөр, ямар нэгэн баатарай хэрэм мэтээр харагдана.

Зүүн тээһээ, эрьеһээ холошог газарта хаб загаһанууд уһан сооһоо толгойнуудаа булталзуулна. Зариманиинь ехэл һонюушархажа, бүдүүн, өөхэлиг тарган хүзүүнүүдээ залхууранrяар наашань эрьюулхэ юм.

Казимир Антонович хүнэгтэ уяа хээд, уһа абана. Энэ уһанһаа ариг сэбэр, арюун ундата уһан дэлхэй дээрэ үгы ха юм. Хэдэн миллион жэлэй туршада Байгалай уһанай гүн оёорто болож байһан агууехэ хубилалтануудые, биохимическэ үзэгдэлнүүдые эрдэмтэд үшөөл гүйсэд шудалаагүй. Элдэб түрэлэй замаг, хоморой шухаг амитад уһанай сэбэр болоходо ехэ үүргэ дүүргэдэг гэжэ мэдээжэ. Теэд хүн зоной зүгһөө бодото анхаралай хандуулагдаагүй һаа, гүн тунгалаг уһан энэ зандаа байха гэжэ хэлэһэнэй үлүү. Сэбэр уһан, агаар гээшэ мүнөөдэрэймнай ажабайдалай гол эрилтэнүүдэй нэгэн болонхой. Магад ерээдүйдэ, эрдэмтэдэй һанамжаар, Байгалай уһан замбуулин дайдые холын дэлхэйнүүдые шэнжэлэн шудалхада хэрэглэгдэхэ аалам? Түбэй газетэ ба журналнуудай хуудаһануудта бододог арсалдаата хөөрэлдөөнүүдые саашадань үргэлжэлүүлбэл, таарамжатай һэн гэжэ хэлэхээ һанаа һэм. Хүн бүхэн энэ талаар хэгдэдэг шүүмжэлхы бодомжолнуудтай танил, өөрөөшье сэнтэй дурадхал оруулха аргатай ааб даа. Ушар иимэһээ энээн тушаа удаан тогтонгүй, дахинаа оршон тойронхидоо. «Верный» онгосодоо бусаял даа.

Эрье дээрэ гаража, аралай ганга яманууд өөдэ зурыһан зүргэ дахан, Улаан Хабсагайнууд тээшэ зорибоб. Зэд хадын эзэн эхэнэрэй ээлэн, ээмдэн байдаг газар ха даа. Улаан, шара үнгэтэй бамбалзуур хүбхэн хабсагайнуудай тэбхэгэр нюруула нягаатай мэтэ, наранай һүүлшын элшэдэ һарганма шэрэ будагаар гэрэлтэнэ. Тээ доро хаб загаһанай хэбтэшэ... Удэшын боро хараан бууҗа, тэдэнине обёорхонь бэрхэтэй болобо. Үглөөдэр үглөөгүүр эртэшэлхэ хэрэгтэй.

В. АЛЕШКА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Аяншалагшад Байгал тухай номуудые буурашагүй һонирхолтойгоор уншадаг. 2. Уһаниинь жэгтэй, ургамалынь жэгтэй, уула хабсагайнь баһал жэгтэй. Гүнзэгы далайн оёорһоо араан мэтэ «ургаһан» абарга шулуун энэл даа.

Авторай фото.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

ТОБШОХОНООР

ХҮНГЭН АТЛЕТИКЭ. Дэлхэйн Кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн сентябриин 4—6-да Италиин ниислэл — Рим хотодо үнгэргэгдэхэнь. Дэлхэйн табан түбиин суглуулагдамал командануудһаа гадна, СССР-эй, США-гай, ГДР-эй болон Италиин эрхим бэрхэ хүнгэн атледүүд энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадаха байна. Эгээл эрхим бэрхэ хүнгэн атледүүд, тэрэ тоодо Олимпиин нааданuудай чемпионууд, Европын чемпионуудта илажа гарагшад, СССР-эй чемпионууд оронойнгоо нэрэ хүндые хамгаалха эрхэдэ хүртэбэ. 3000 метрэй зайда урилдалгаар СССР-эй чемпионка, уласхоорондын классай спортын мастер Татьяна Позднякова, Москвагай Олимпиадада хабаадаһан Павел Яковлев (хоюулаа «Трудовые резервы» бүлгэмһөө) энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадалсахаяа ошонхой.

БАРИЛДААН. Залуушуулай дунда «Динамо» бүлгэмэй Россин соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн мүнөөдэр Воронеж хотодо нээгдэхэнь. Спортын мастернууд Л. Актипов, Ц. Иванов, мастерта кандидадууд М. Цыдыпов, В. Шестаков, Н. Дагаев, М. Борголов, С. Мордовской, С. Пермяков гэгшэд «Динамо» бүлгэмэй Буряадай республиканска соведэй нэрэ хүндые хамгаалха байна. СССР-эй спортын мастернууд Н. С. Ивахинов, В. А. Вострецов эдэнине һурган хүмүүжүүлдэг юм.

КОНЬКИ. Конькигаар урилдалгаар бүхэсоюзна мүрысөөн Ленинградтахи спортивно-концертнэ комплекс соо болоод, оронoймнай бэлигтэй бэрхэ конькишад хабаадажа, шэнэ сезондо яһала һайн бэлэдхэлтэй байһанаа харуулба. Мүнөө Москвада ажаһуудаг нютагаймнай хүбүүн, уласхоорондын классай спортын мастер Павел Пегов 500 метртэ урилдахадаа, 38,6 секунда саг харуулжа, бронзо медаляар шагнагдаа.

ҺУР ХАРБАЛГА. Уласхоорондын мүрысөөн Бельгидэ болоожо, Буряадай багшанарай институдай студентка, уласхоорондын классай спортын мастер Цыбикмит Жамьяндашиева «Динамо» бүлгэмэй Россоведэй суглуулагдамал командын бүридэлдэ орожо мүрысэхэдөө, дүрбэдэхи һуури эзэлбэ.

Һур харбалгаар «Динамо» бүлгэмэй Россоведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө нэмэл мүрысөөн сентябриин 4—7-до Улаан-Үдэдэ, «Спартак» бүлгэмэй стадион дээрэ үнгэргэгдэхэ юм. Шэтын областиин, Буряадай болон Тувын АССР-нүүдэй «Динамын» суглуулагдамал командануудһаа гадна, манай республикын «Спартак», «Труд» бүлгэмүүдэй мэргэшүүл хабаадаха байна. Оронноймнай эрхим бэрхэ харбагшад, уласхоорондын классай спортын мастернууд Владимир Ешеев, Мэлс Ким болон Лхамажаб Дабаевууд, Цыбикмит Жамьяндашиева, спортын мастернууд Цырен-Ханда Цыпыкова, Цыренжаб Будаев болон бусад зураахай дээрэ гаража, хёрхо мэргэнээ туршалсаха юм.

Залуушуулай дунда һур харбалгаар «Динамо» бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Шэнэ-Каховко хотодо эхилбэ. «Динамо» бүлгэмэй Буряадай республиканска соведэй арбан нэгэн залуу мэргэнүүд, тэрэ тоодо спортын мастернууд Цыденжаб Будаев, Николай Комаровский, Янжима Цыренжапова, Лариса Целовальникова болон бусад Россоведэй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, мүрысөөндэ хабаадана.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Түрүүшын үдэрһөө эршэтэйгээр» — түрүү бэшэг. «Үдхэн, үндэр шэниисэ хүндэ залаагаа даажа ядан найгана» — С. Балдуевай доторепортаж. «Ургаһан бүхы тарягаа хуряажа абаха» — Я. Николаевай статья. «Тэжээл бэлэдхэл — бүлгэдые хэрэг» — тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Партиина ажабайдал: тоосоон ба һунгалта». «Гээгдэнги участок байһан аад...» — В. Алёшинагай статья. «Мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ». «Хэһэн ажалынь урагшатай» — М. Менделевичэй зураглал. «Бригадир Дугар Дугаров» гэһэн А. Каширихинагай корреспонденци. «Түрэл орон доторнай» — ТАСС-ай суглуулбари.

Гурбадахи хуудаһанда. «Байгалай үмэнэдэхи эгээн хуушанай библиотекэ» — Ю. Хараевай статья. «Бүмбэрсэг дэлхэйн һонин» — ТАСС-ай корреспондентнүүдэй хилын саанаһаа эльгээһэн тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Шэнэ һонин, үйлэ хэрэгүүд, тоо баримта» — суглуулбари. Спорт. «ГАИ-гай экран».

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республика доторнай сэлмэжэ, бүрхэжэ байха, хойто ба баруун урда районуудта бага зэргээр бороо ороход. Баруун-хойноһоо секундын 7—12 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Үдэртөө 15—20 градус дулаан болохоор хүлеэгдэнэ. Тиихэдэ зарим районуудта оройдоо 10 градус хүрэтэр дулаарха.

Республикымнай ниислэл хото Улаан-Үдэдэ сэлмэлгэтэй, бүрхэлгэгүй байха, шииг борогоон орохогүй. Баруун-хойноһоо секундын 7—12 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Үдэртөө 18—20 градус дулаан байхаар багсаамжалагдана.

СЭНХИР ЭКРАН

Орбита. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — «Дохёогоо үгыт, горнистнар!» 10.50 — «Киногоор аяншалагшадай клуб». 11.50 — Арадай инструментнүүд дээрэ болон арадай дуунуудые гүйсэдхэгшэдэй II бүхэроссин конкурсын лауреадуудай концерт. 12.45 — Шэнэ һонин. 15.10 — Дамжуулгын программа. 15.15 — Шэнэ һонин. 15.35 — Баримтата фильмүүд. 16.30 — «Д. Фурмановай уран зохёолойнь хуудаһанууд». 17.20 — «Шатарай һургуули». (2-дохи дамжуулга). 17.50 — Н. Мясковский. 27-дохи симфони. 18.30 — Кабардино Балкарида Совет засагай тогтоогдоһоор 60 жэлэй ойдо. «Минии Кабардино Балкари» — баримтата фильм. **Улаан-Үдэ.** 19.00 — «Уласхоорондын шэнжэлэл» (буряадаар). 19.15 — «Байгал» — программа.

Орбита. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэйдэ». 20.00 — «Баатаршалга». Совет гвардиин 40 жэлэй ойдо. Советскэ Союзай Герой уран зохёолшо В. В. Карпов дамжуулгада хабаадаха. 20.30 — «Арадай аялганууд». 20.45 — «Экономико гаргаша багатай байха ёһотой». 20.55 — «Структура момента» — уран һайханай телефильм (1-дэхи сери). 23.40 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэйдэ». 23.55 — Велоспортоор дэлхэйн чемпионат. Прагаһаа дамжуулга.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Орбита. 12.55 — Дамжуулгын программа. 13.00 — «Элүүр энхын орон худар зорилго» — эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 13.10 — «Эжын һургуули». 13.40 — «Хүгжэм». 6 кл. «М. П. Мусоргскиин уран бэлиг». 14.10 — «Хуули таанад мэдэхэ гүт?». 14.40 — «Сибириин нефрит» — эрдэм-дэлгэрүүлгын фильм. 14.55 — «Һургуули ба уран бэлиг». (1-дэхи дамжуулга). 15.25 — «Самый красивый конь» — уран һайханай фильм. 16.40 — «Манай нютагай хүн Лукницкий» — баримтата фильм.

Улаан-Үдэ. 17.00 — Мультфильмүүд. 18.00 — «Факел». «Түрэл газар дээрээ ажаһуунабди». 18.30 — «Инженернүүд ба ой модон» — телефильм.

Орбита. 19.00 — Кабардино-Балкарай АССР-эй искусствын уран бэлигтэнэй концерт.

Улаан-Үдэ. 19.45 — Соносхолнууд.

Орбита. 19.55 — Дамжуулгын программа. 20.00 — «Танай уншадаг номууд». 20.30 — «Хани харилсаан» — тележурнал. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул». 21.15 — «Тхонг-Лонг» гэжэ Гүрэнэй дуу ба хатарай ансамблиин концерт. (Вьетнам). 22.00 — «Время». 22.35 — «Мелодия любви» — уран һайханай фильм. 23.50 — Телевизионно баримтата фильмүүдэй программа.

УНШАГ[ШАД] һонирхохо[...] байхат

ЭРТЭ УРДЫН ЧИНА[Р] МОДОД

Самаркандын областиин ... дэ Чор-Чинар гэжэ хүж... тужа модон байгаалиин ... онсо, шэнжэтэй хүшөө ... косхоодоо. Энэ тужын ... томо чинара модод 12 ... байшан гэрэй үндэртэй ... хүн байна. Һаглагар, ... набшаһатай эдэ модод ... ран жэлэй турша соо ... гана.

Байгаалиие сахин хамга[алха] Узбегэй ССР-эй бүлгэмэй ... спедици ябагаад мододой ... удаан саг соо ургадаг ... нюусые элирүүлээ. ... зүүгээд жэлэй ... соо хада уулын ... хүндыдэ сагайнь ... рил хооодоо нэгэ жэгдэ ... бшуу. Хагсуу хүйтэн ... шье үлеэдэггүй, зунай ... халуундашье 20—25 ... һаа дээшэ болодоггүй ... Иигэжэ һүмбэр үндэр ... ууланууд эндэхи үзэс... һайхан булангые хамга... оаа абаһан байха юм.

Энэ заповеднэ тужа ... лай аймагай олохон ... элирүүлхэдэмнай туһалха ... нөө байгаалиие сахин ... ха бүлгэмэй каталог ... «үндэр наһатай» 700-гаад ... дод тоологдоно.

ЗҮГЫНҮҮД... ПЕЭШЭ[НЭЙ] ХООЛОЙ СООЬОО

Молдавиин Котельна ... до ажаһуудаг Д. Черн... ский хүршэнэрөө уриж... той хоншуухан сайгаар ... дэлхэдөө, зүгынүүдые ... ибарһан тухай һонирхо... ушар хөөрэнэ.

Энэ ушар жэл урда ... июль һарын нэгэ үдэрэй ... багта болоо һэн. Үндэр ... пеэшэнэй хоолойн амһар ... гүүр шумуулнуудай ... байхыень зүгы үсхэбэр... хүдөөгэй Соёлой байш... хажуугаар гаража ябаг... обёорхоржо. «Зүгынүүд... шэ гү?» — гэжэ бодож... гэрэй орой дээрэ дары ... гарашаһан байгаа. Үнэхө... шье, зүгынүүдэй бүл ... нэй хоолой соо байрлаһан ... гаа бшуу. Иимэ дээрэһээ ... бо унахатайнь сасуу, ... аюул тохёолдуулагдал... болохо байгаа. Дмитрий ... нович зүгынүүдые ондоо ... шэнь арай шамайхан ... ба. Тэдэ шэнэ гэр сооро... жалтатай һайнаар үбэл... хабар эртэ һахы һалаг ... жэ захалба. Суглуул... зүгын балые хуряажа ... дань, ехэ баян байшоо.

ҮНЭГЫЕ ХЭЬЭЭ[Б]

Үнэгые шубууд һурган ... һээжэ шадаха юм гү? ... тантай шубуудай юрэ ... тулалдааг Хальчагай ... хольск тосхондо ажаһ... В. Березовский хараһан ... гаа.

Нуганаһай дальбара... байрладаг уурхайда ... тэлжэ ерэбэ. Жэгүүртэ ... дай аха захань мэхэшэ ... нэй харгыень хааба. ... шулуун мэтээр үнэгэндэ ... толходонь, тэрэ айһандаа ... дан талииба.. Гэбэшье ... хэһээлгэнь энээгээр дүү... Үзэсхэлэн һайхан тохи... нууд нугаһадта туһалхаа... бэ. Хэлсэһэн юумэдэл, ... эбтэй эетэйгээр үнэгэндэ ... толоо. Тэрэ мэгдэлэжэ ... ха байгаа, гэбэшье врга ... гаяа олобо: шубуудай ... ниидэн гарахадань, тэрэ ... нэлэнхы тала руу улам ... данаар гүйбэ, тээд жэг... шубуудаи оутэлхыень ... саирал, үнэгэн нюрган ... хэбтээд, һабарнуудаараа ... жо, бэеэ хамгаалһан ... юм.

Иигэжэ шубууд хэдэн ... метртэ арьлатание ... намнаад, удаань илалтов... омогорхон баярлаһан юм... эбтэй этэйгээр хаагалоо... тала бүрез ниидэшэбэ.

ШЭНЭ ТҮХЭЛЭН СЕЯЛ[КЭ]

Болгариин Руса хотодох... дөө ажахын машина бүтээл... институдта өөрсэ шухаг ... матическа сеялкэ бүтээдэ... рэнэй туһаламжаар кукуру... һаран сэсэг, соя, саа... свекло, фасоль тарижа бол... Электронно прибор бүхы ... дэлмэриие хинан шалгана.

ОНСО ШУХАГ ОЛДОШОНУУД

Алжирай Сетиф хотодо ... рилга хэхэдээ, хүдэлмэрш... антична үе сагай ба ... зуун жэлнүүдэй үеын ... тэ дэбжэлтын элдэб зүй... дые олоһон байна. Шэ... хэгдэһэн хэрэгсэлнүүд, ... гэрэлнүүд, шабар ам... тээрмэ болон бусад зүйл... олдоо. Һайнаараа олдо... гидравлическа хоёр түхеэр... эгээл үнэтэ шухаг олдошо... локо. Тэдэнэй нэгэниинь ... манай эрын II зуун ... пүүл багта; нүгөөдэнь III ... жэлэй тэн үедэ хабаатай ... ха юм.

Наринаар шэнжэлһэнэй... һүүлээр эдэ зүйлнүүдые ... зейнүүдэй витринэнүүдтэ ... руулан табихын тула ... нүүдэй түлөөлэгшэд архео... гүүдтай хамта тиишэ ошоб...

(ТАСС).

Редактор Р. Б. ГАРМА[ЕВ]

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД. ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 33, редактор — 2-54-54, приемная — 2-54-93, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-60-91, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, инф[ормации] — 2-34-05, перевод — 2-54-93, писем и сельхоров — 2-67-81, корректорская — 2-35-95, машинное бюро — 2-57-63, фотолаборатория — 2-33-61, отдел объявлений — 2-65-54

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-03584. Заказ № 203. Индекс 500[...]